

KIERUNKI I UWARUNKOWANIA GEOGRAFICZNE WSPÓŁCZESNYCH MIGRACJI WEWNĘTRZNYCH I ZAGRANICZNYCH W POLSCE

Przemysław Śleszyński
Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN

ZAGADNIENIA

1. Poziom oraz zróżnicowania geograficzne rejestrowanych zdarzeń migracyjnych po 1989 r.
2. Relacje pomiędzy różnymi sposobami rejestracji zdarzeń oraz ich wiarygodność.
3. Kierunki przemieszczeń i zlewnie migracyjne.
4. Relacje pomiędzy rejestrowanymi migracjami zagranicznymi i wewnętrznymi.
5. Niektóre uwarunkowania ekonomiczne migracji w warunkach polskich.

ŹRÓDŁA DANYCH

1. „Oficjalna” rejestracja zameldowań i wymeldowań według gmin z lat 1995-2011 (17 lat – jednolity podział gminny).
2. Międzygminna macierz wymeldowań/zameldowań z 2009 r. (2478 x 2478).
3. Dane ze spisu powszechnego 2002 nt. deklarowanego długoterminowego pobytu za granicą.
4. Dane ze spisu powszechnego 2011 (rezydenci).
5. Międzygminna macierz dojazdów do pracy US w Poznaniu (2006).
6. Wyniki badań różnych projektów (MNiSW, MRR, ESPON, instytucje samorządowe).

PROBLEM WIARYGODNOŚCI

(WIELKOŚCI RZECZYWISTEGO RUCHU MIGRACYJNEGO)

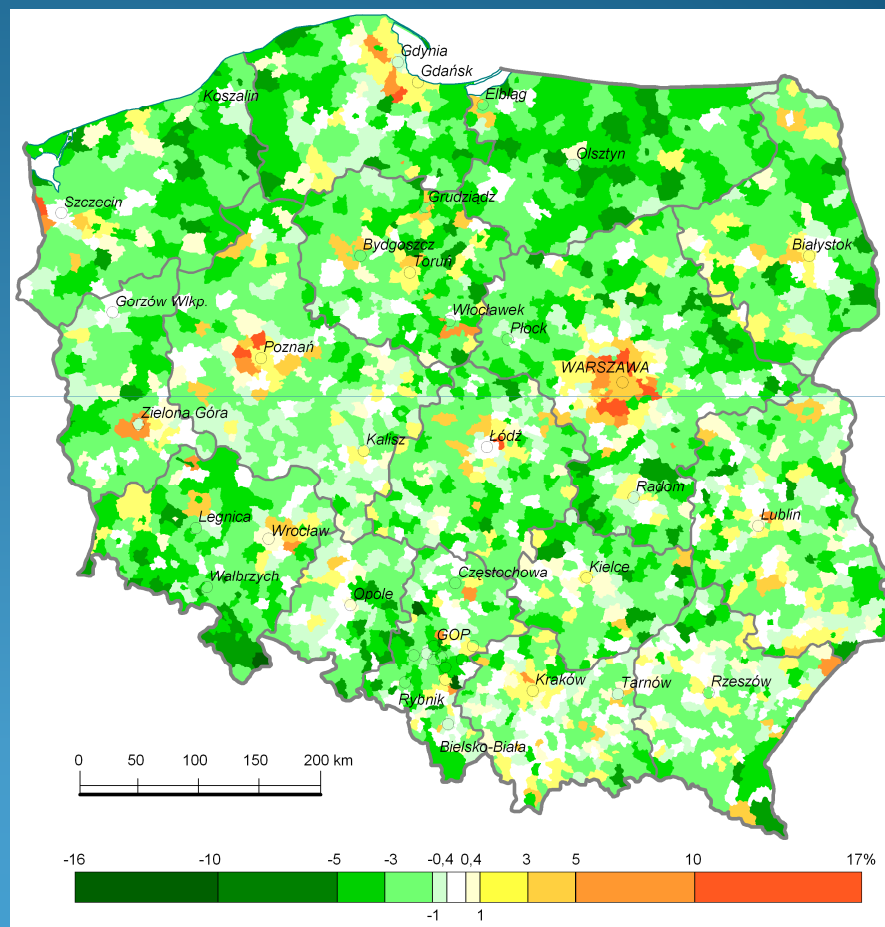
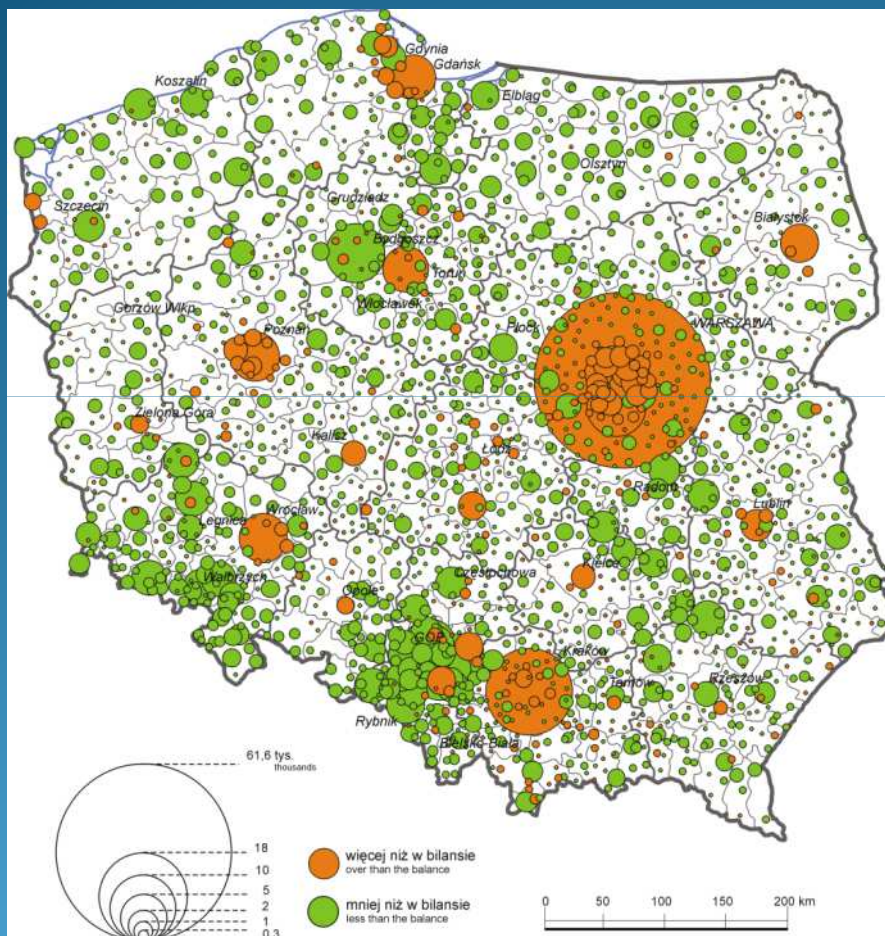
1. Poziom zagraniczny:

- według ewidencji ludności, w latach 1990-2011 z kraju wyjechało na stałe 521 tys. osób, a w roku 2011 czasowo ($> 3M$) przebywało 55 tys. osób;
- według gł. BAEL w latach 2004-2011 r. czasowo ($> 2/3M$) przebywało średniorocznie 1000-2270 tys. osób (NSP 2002 – 786 tys. osób);
- według NSP 2011 $> 3M$ przebywało 2018 tys. osób (dokładnie „2 017 500,82”).

2. Poziom krajowy:

- według rejestracji bieżącej (od 2006 PESEL), w latach 1995-2011 notowano 393-547 tys. wymeldowań (saldo wymeldowań „donikąd” – 240 tys. zdarzeń);
- według NSP 2002 stwierdzono ok. 700 tys. niezgodności zameldowania i zamieszkania osób;
- według kilku badań, rzeczywista liczba ludności Warszawy jest wyższa o 110-226 tys. osób wskutek braku rejestracji migracji (7-13%).

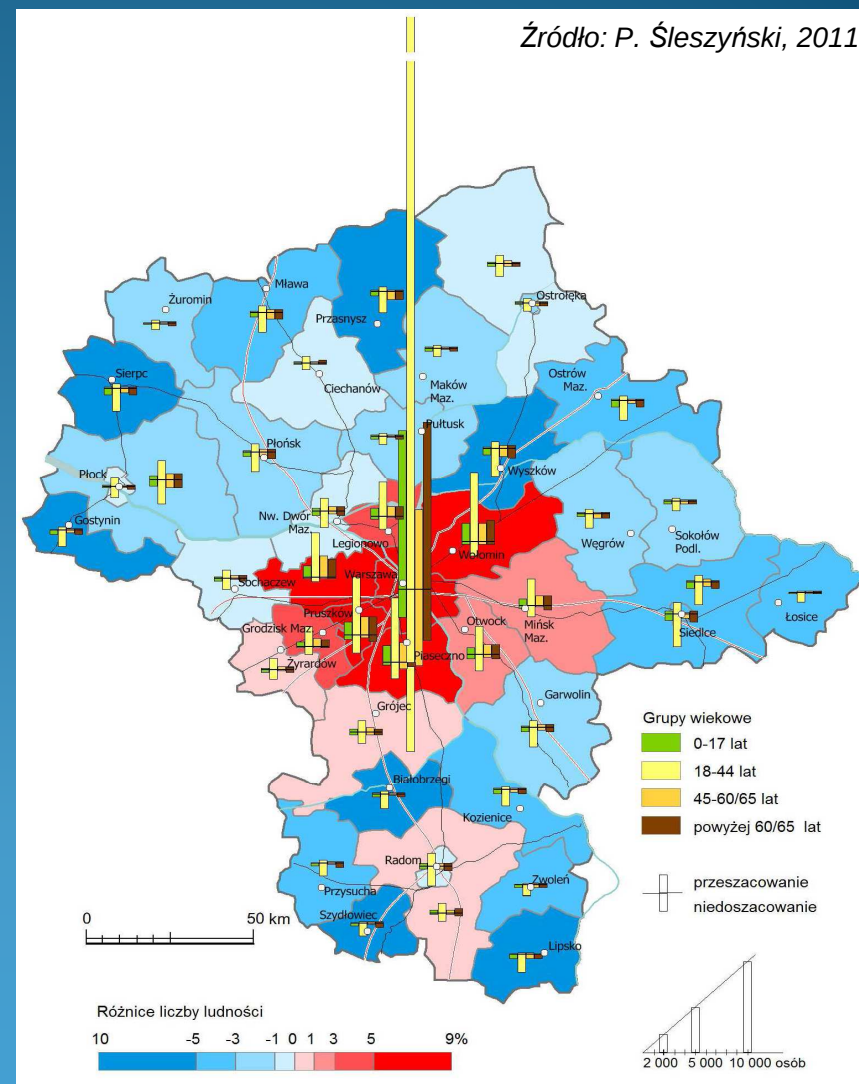
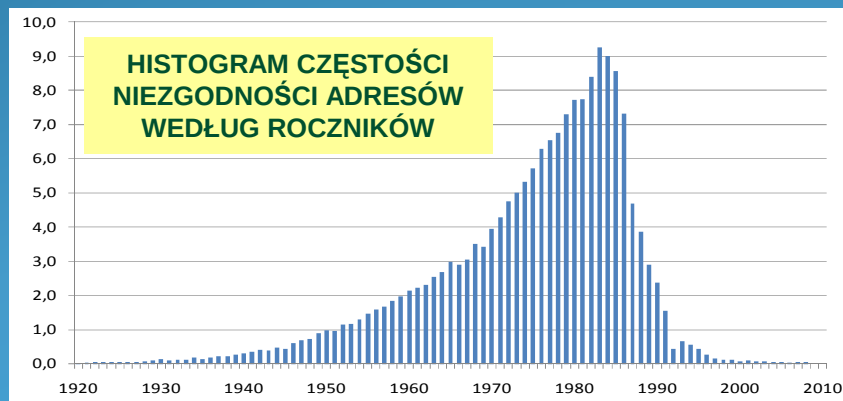
Różnica liczby ludności pomiędzy spisem powszechnym (V 2002) a bilansem (XII 2001)

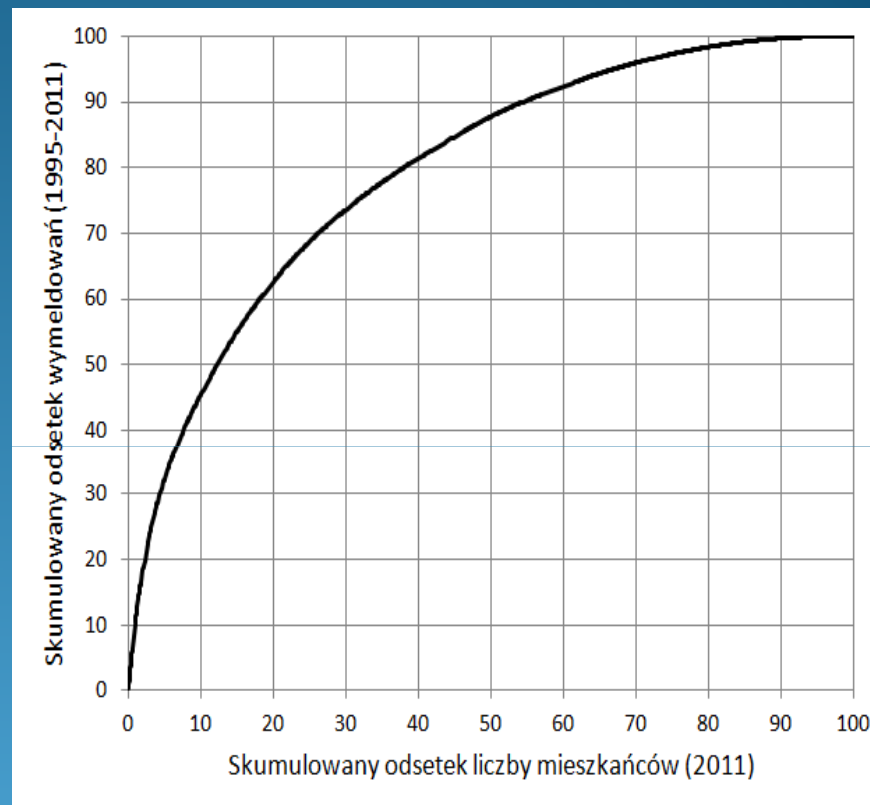
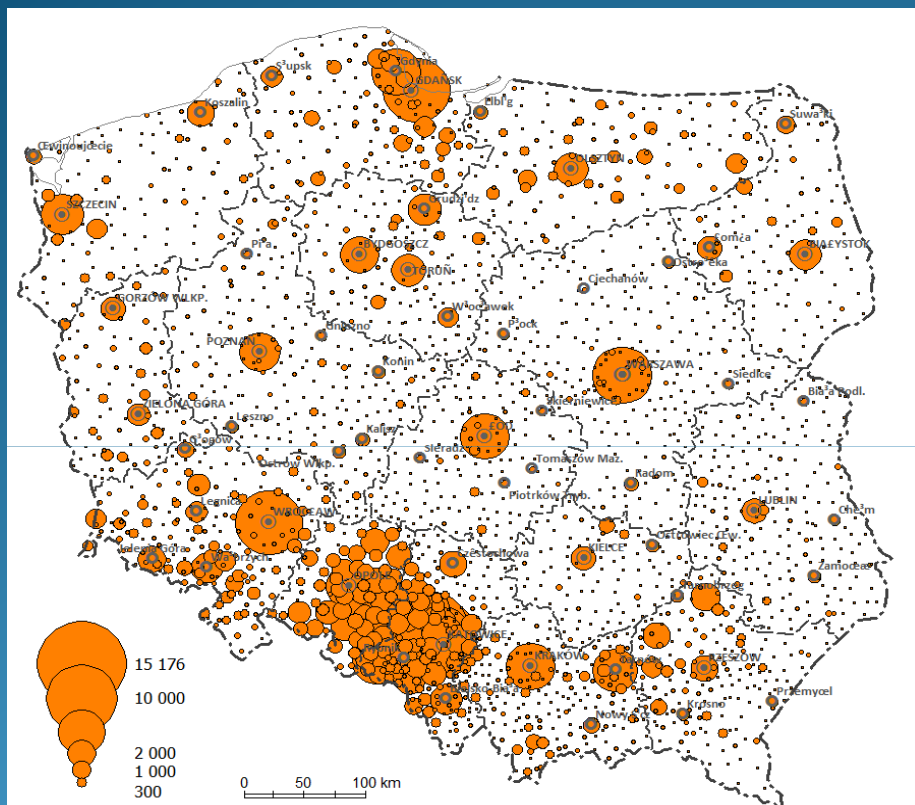
Źródło: P. Śleszyński, 2005

Różnice adresów korespondencyjnych i zameldowania według baz ZUS (styczeń 2011)

- Największe niedoszacowanie dotyczy aglomeracji warszawskiej, przeszacowanie – regionów peryferyjnych (brak rejestracji faktycznych migracji).
- "Oficjalna" liczba ludności na Obszarze Metropolitalnym Warszawy jest niedoszacowana, w granicach 165-432 tys. osób, z czego 118-223 tys. przypada na Warszawę. Zmiana sposobu liczenia ludności wpłynęłaby na porównania krajowe różnych wskaźników, w tym PKB per capita.

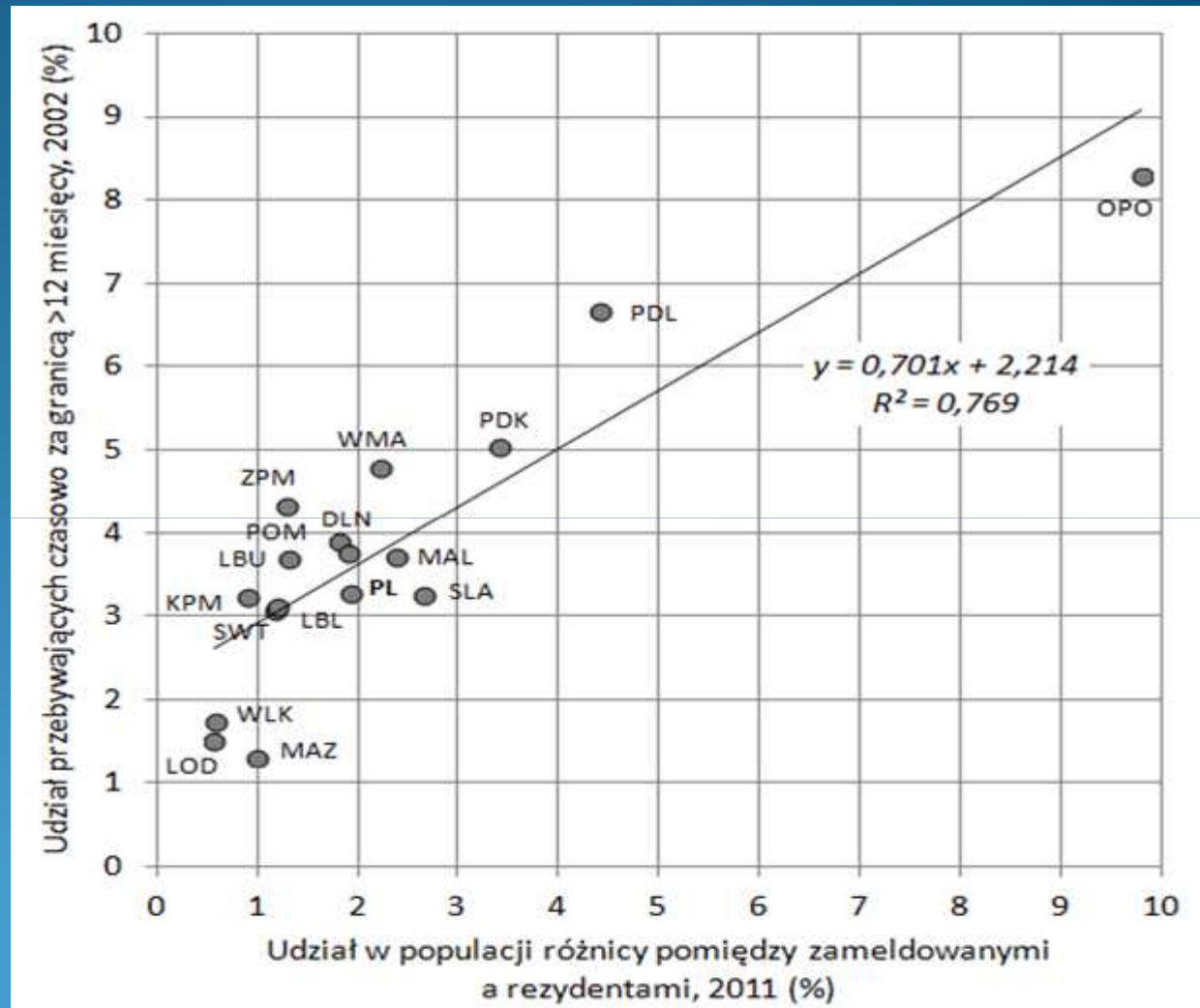
WYMELDOWANIA ZA GRANICĘ, 1995-2011

Dość wysoka koncentracja odpływu – za 50% wymeldowań za granicę odpowiada obszar zamieszkały przez 12% ludności Polski.

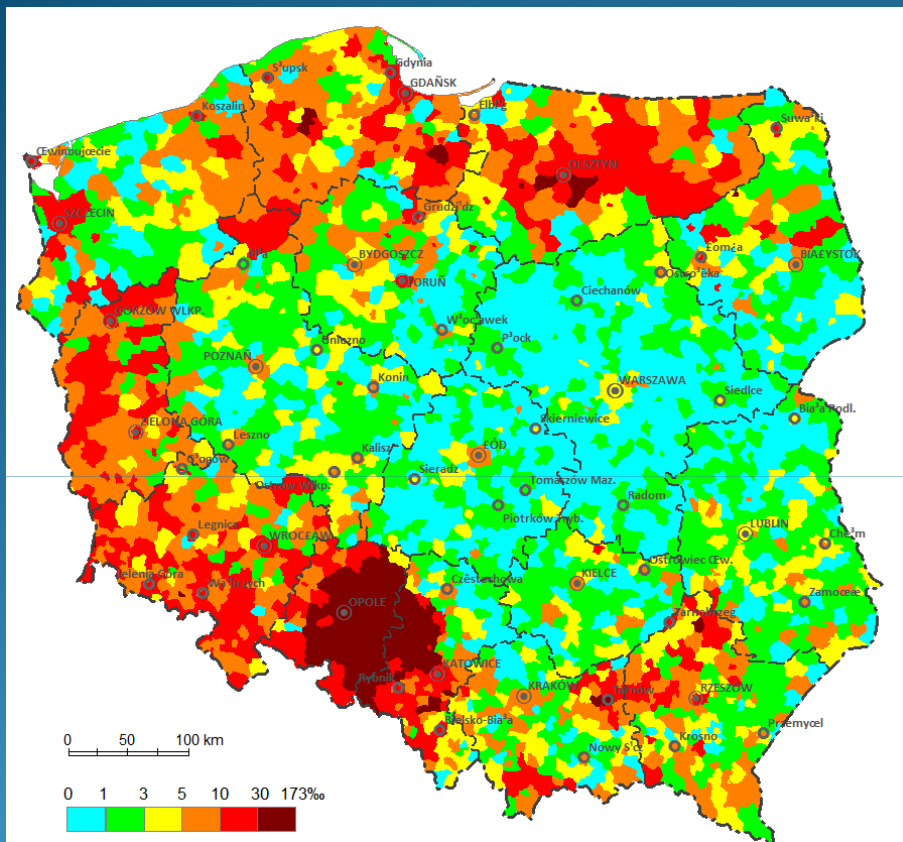
„NIEOBECNI” 2002 i 2011

Porównanie udziału populacji osób przebywających czasowo za granicą powyżej 12 miesięcy w 2002 r. z udziałem populacji, obliczonej jako różnica pomiędzy zameldowanymi a rezydentami w 2011 r.

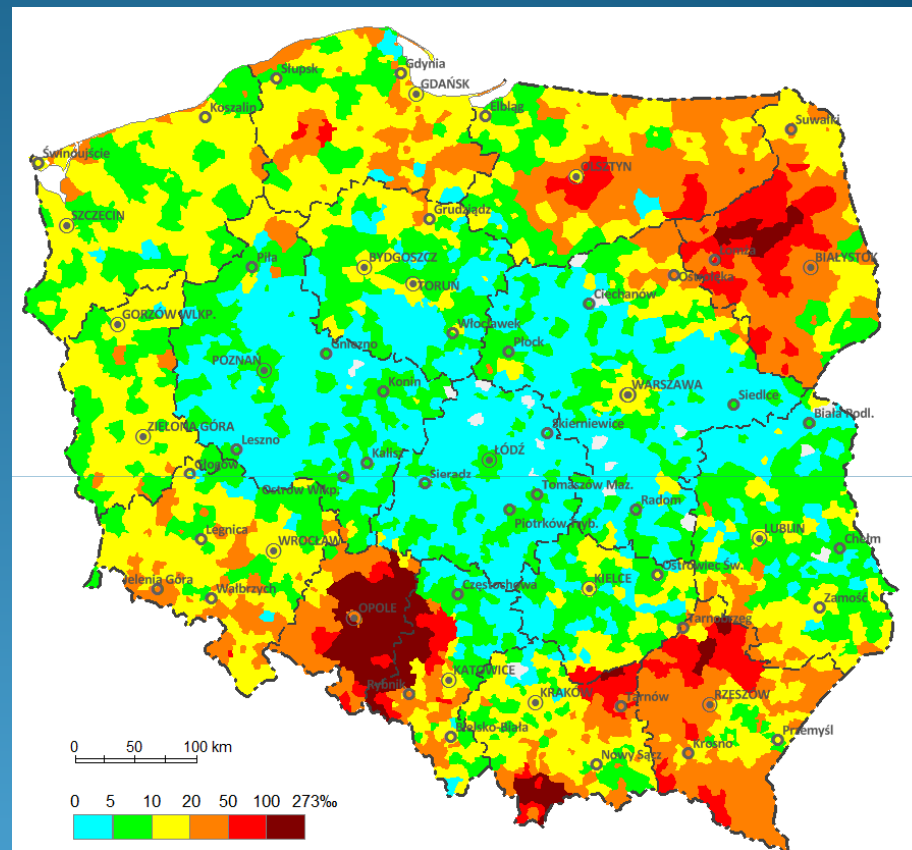

WYMELDOWANIA I „NIEOBECNI”

Wymeldowania na 1000 mieszkańców,
1995-2011

Osoby przebywające długoterminowo (>12m)
za granicą w kategorii wieku 13+ (2002)

- Regiony „poniemieckie”, w tym Śląsk Opolski.
- Regiony „tradycyjne”, rola więzi lokalnych i dyfuzji zachowań proemigracyjnych (Podlasie, Podhale, Podkarpacie/rejon Tarnowa, Tarnobrzega i Rzeszowa).
- Mobilność obszarów zurbanizowanych, zwłaszcza metropolitalnych.

WYMELDOWANIA ZA GRANICĘ, 1995-2011

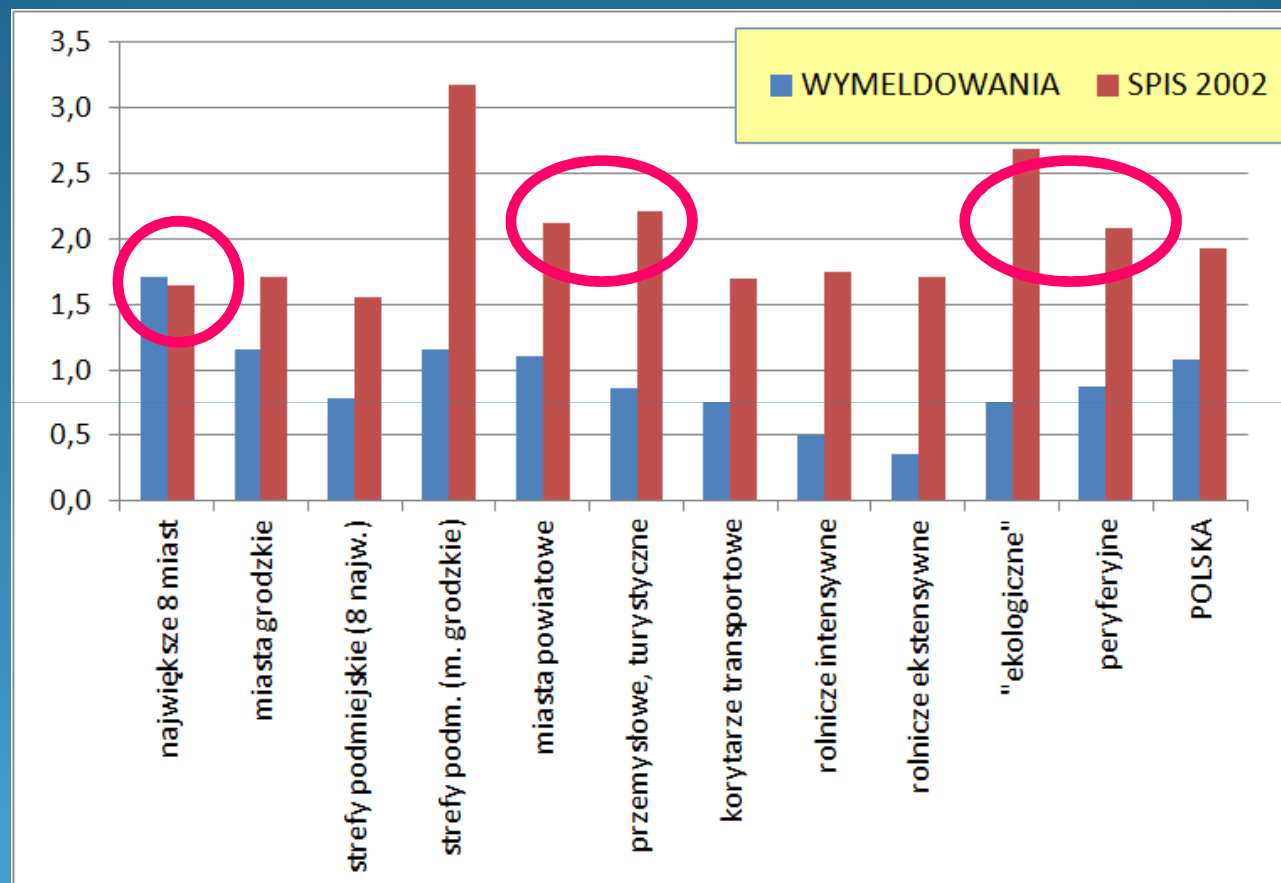
Liczba i udział zdarzeń rejestrowanych jako emigracja zagraniczna według ewidencji bieżącej (1995-2011) oraz spisu powszechnego 2002 w stosunku do zameldowanej populacji według podziału geograficzno-historycznego

Nazwa	Wymeldowania na pobyt stały za granicę (1995-2011)			Populacja przebywająca czasowo powyżej 12 miesięcy za granicą (2002)		
	tys.	% populacji całkowitej	% skumulowany (Polska =100%)	tys.	% populacji całkowitej	% skumulowany (Polska =100%)
Polska ogółem	416,8	1,08	100,0	626,1	1,93	100,0
Galicja	48,5	0,85	11,6	129,0	2,72	20,6
Królestwo Kongresowe	56,2	0,37	13,5	151,7	1,18	24,2
Śląsk Górny i Opolski	174,6	4,41	41,9	182,8	5,39	29,2
Wielkopolska (w części należącej przed II wojną światową do Polski)	38,4	0,72	9,2	39,8	0,91	6,4
Ziemie Zachodnie i Północne	99,1	1,17	23,8	122,8	1,73	19,6

Wysoka mobilność Śląska, niższa Galicji, niska mobilność „Kongresówki”.

NATĘŻENIE WYMELDOWAŃ I POBYTÓW DŁUGOTERMINOWYCH

Procent populacji zarejestrowanej jako emigracja zagraniczna według ewidencji bieżącej (1995-2011) oraz spisu powszechnego (2002)

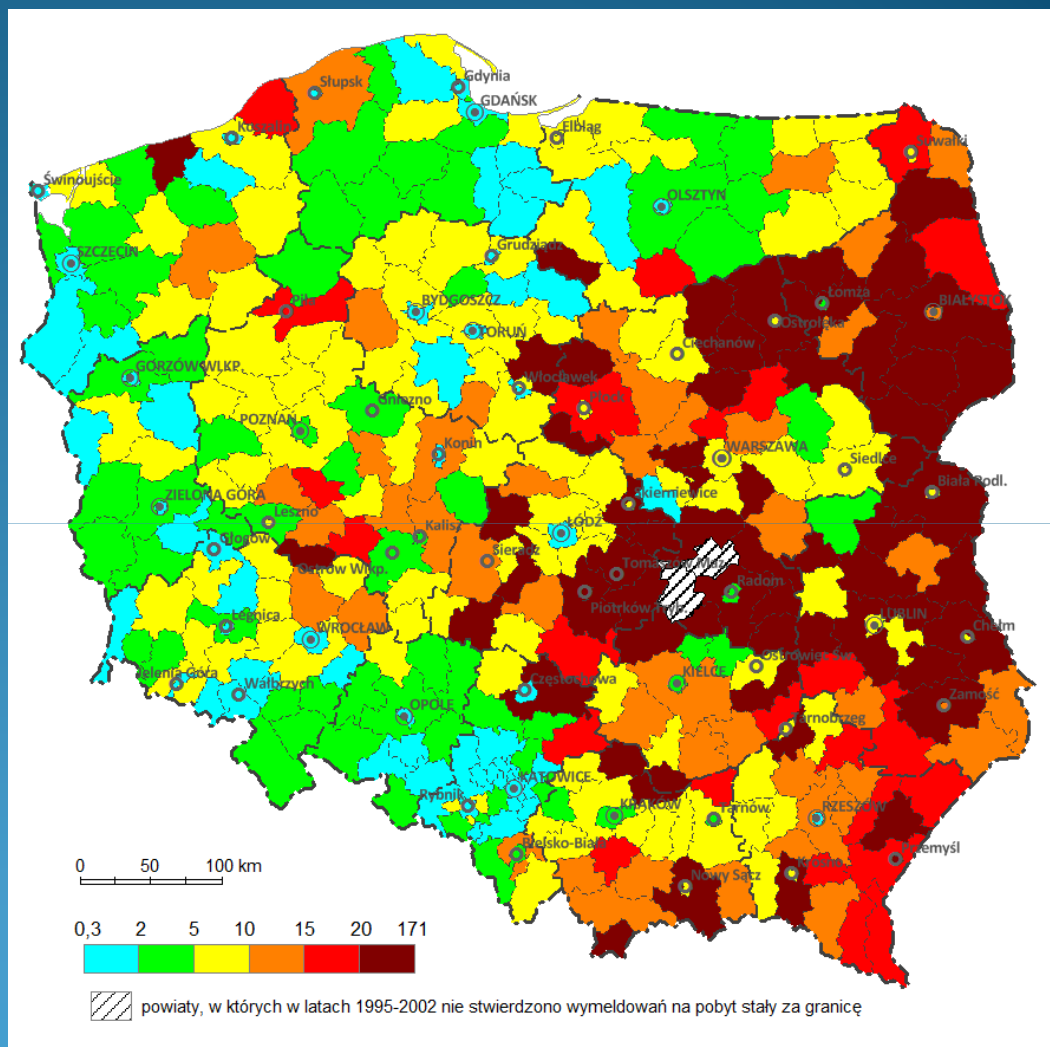

Wysoka mobilność:

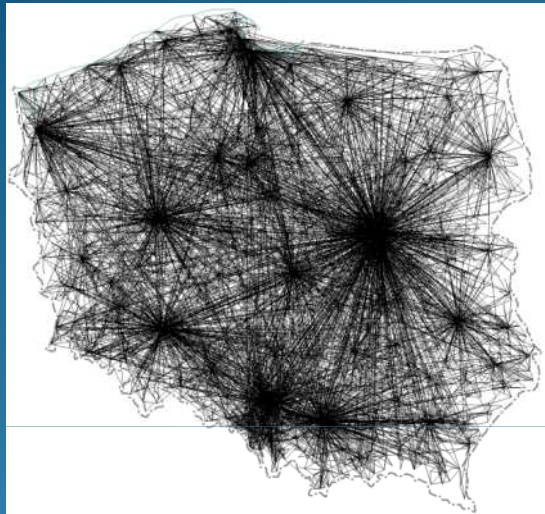
1) metropolie (wymeldowania), (2) małe miasta, (3) peryferie i ekstensywne zagospodarowanie.

WYMELDOWANIA ZA GRANICĘ (1995-2011) A DŁUGOTERMINOWY POBYT CZASOWY (2002)

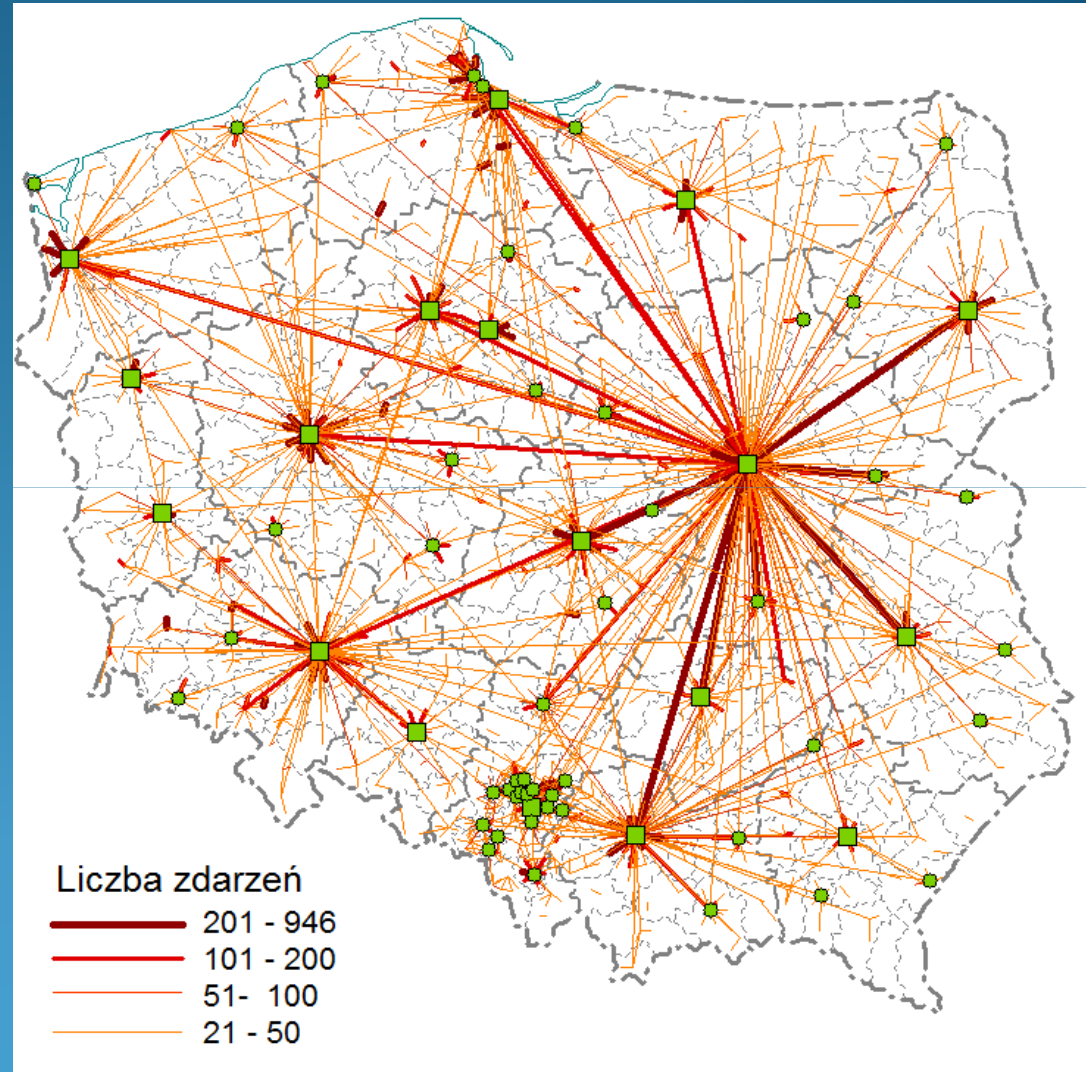
Krotność liczby osób
przebywających czasowo za granicą
powyżej 12 miesięcy w maju 2002 r.
w stosunku do wymeldowanych
na pobyt stały za granicę w latach
1995-2002 (wymeldowania = 1)

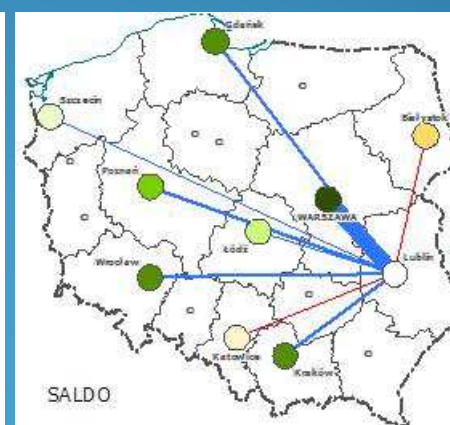
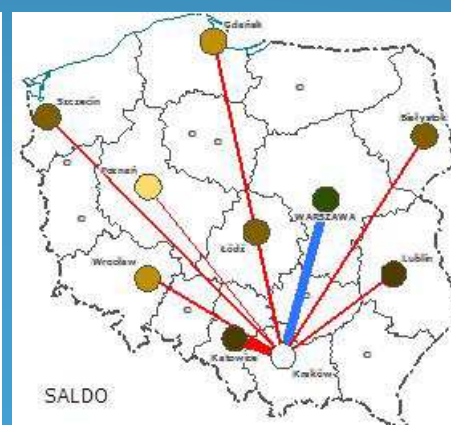
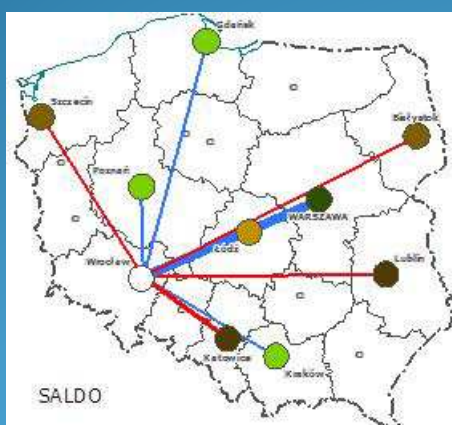
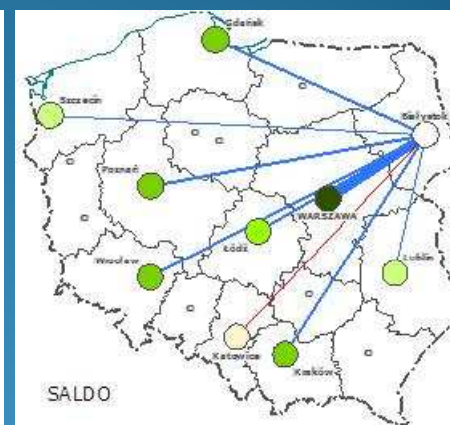
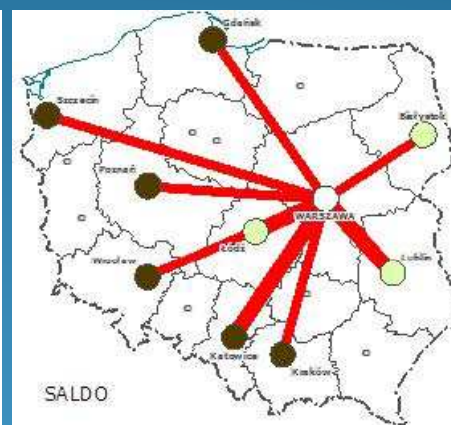
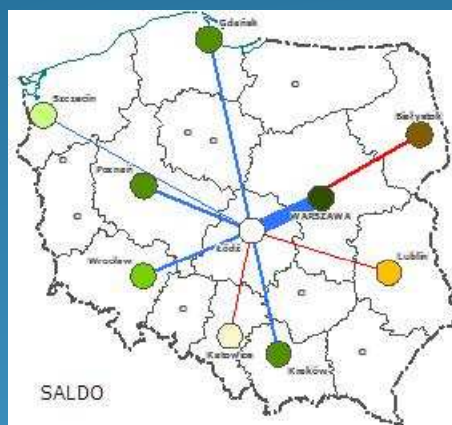
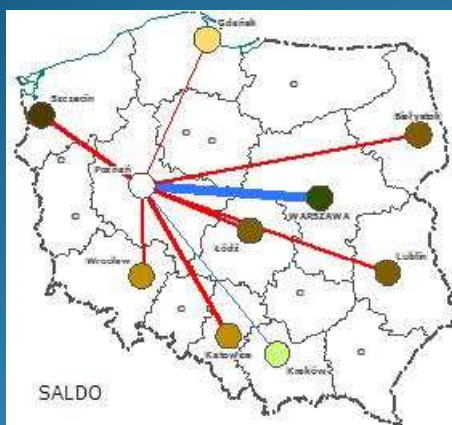
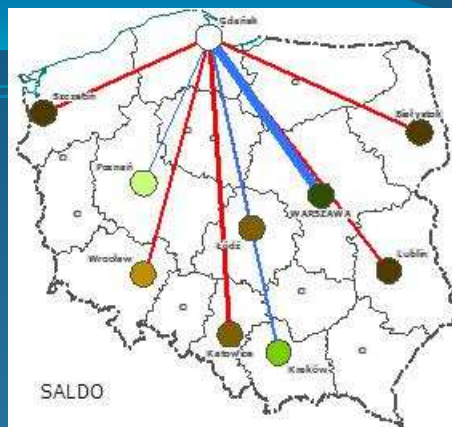
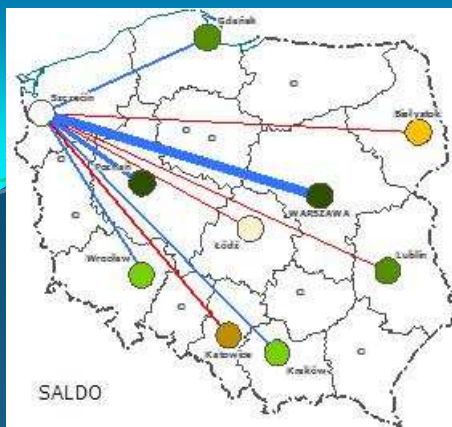
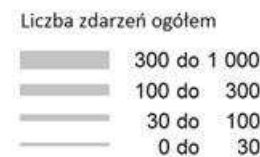
MIGRACJE WEWNĘTRZNE (WYMELDOWANIA I ZAMELDOWANIA)

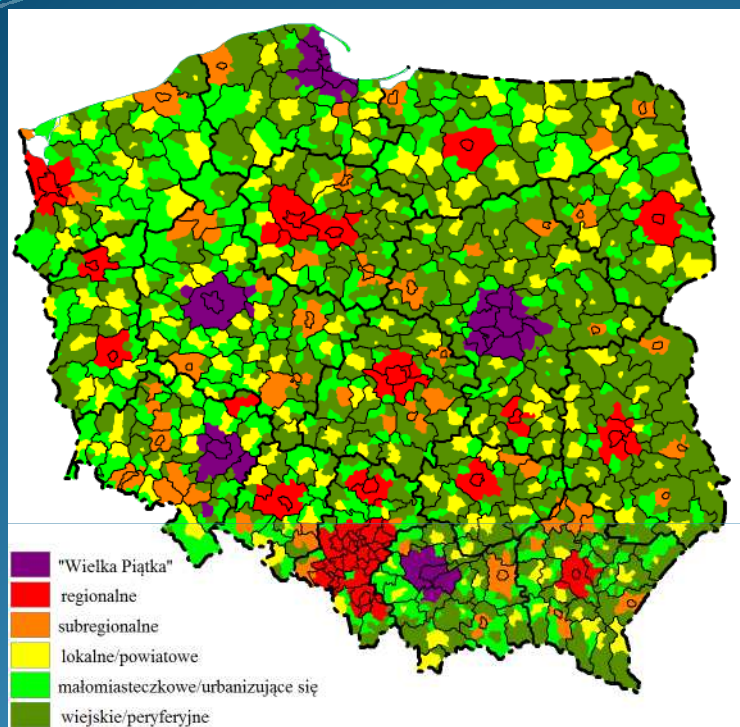
- macierz międzygminna za 2009 rok (379 tys. zdarzeń)
- macierz międzypowiatowa za lata 2005/2006 (211/237 tys. zdarzeń)

Powiązania migracyjne 10 największych ośrodków w latach 2005-2006

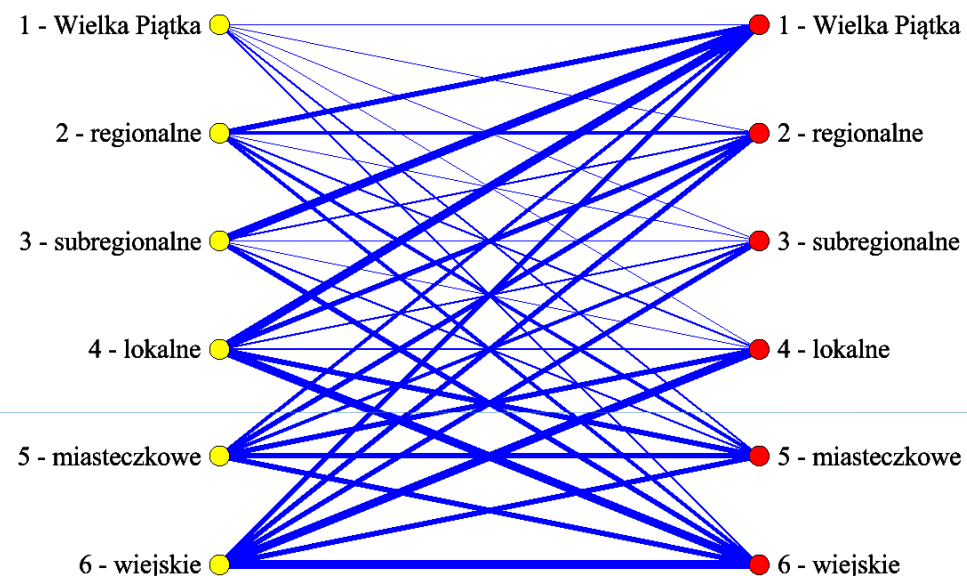

KIERUNKI MIGRACJI WEWNĘTRZNYCH WEDŁUG KATEGORII FUNKCYONALNYCH GMIN

WYMELDOWANIA

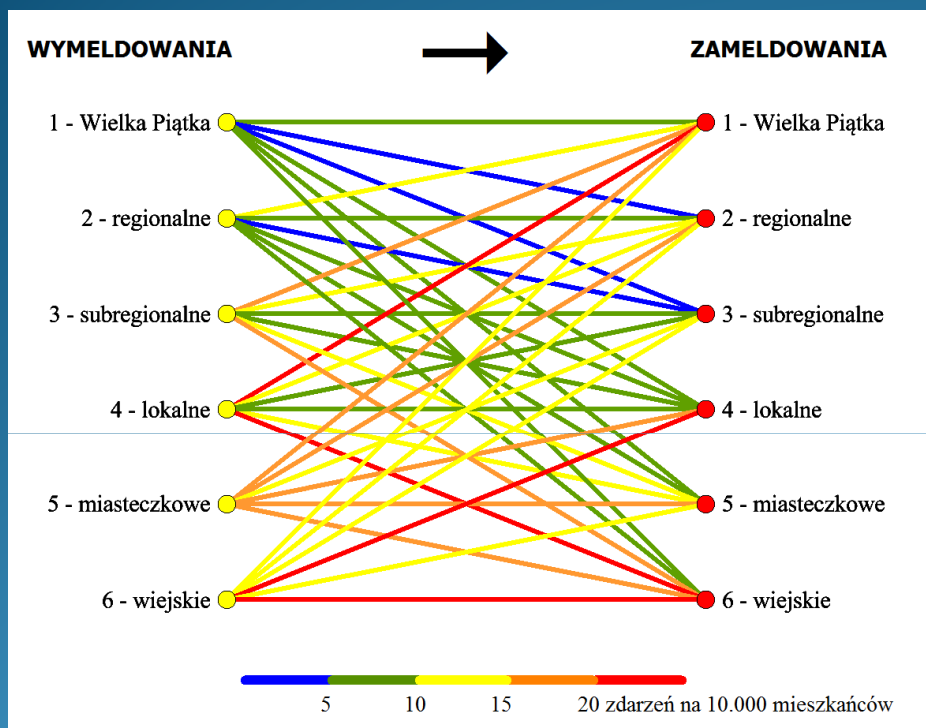
ZAMELDOWANIA

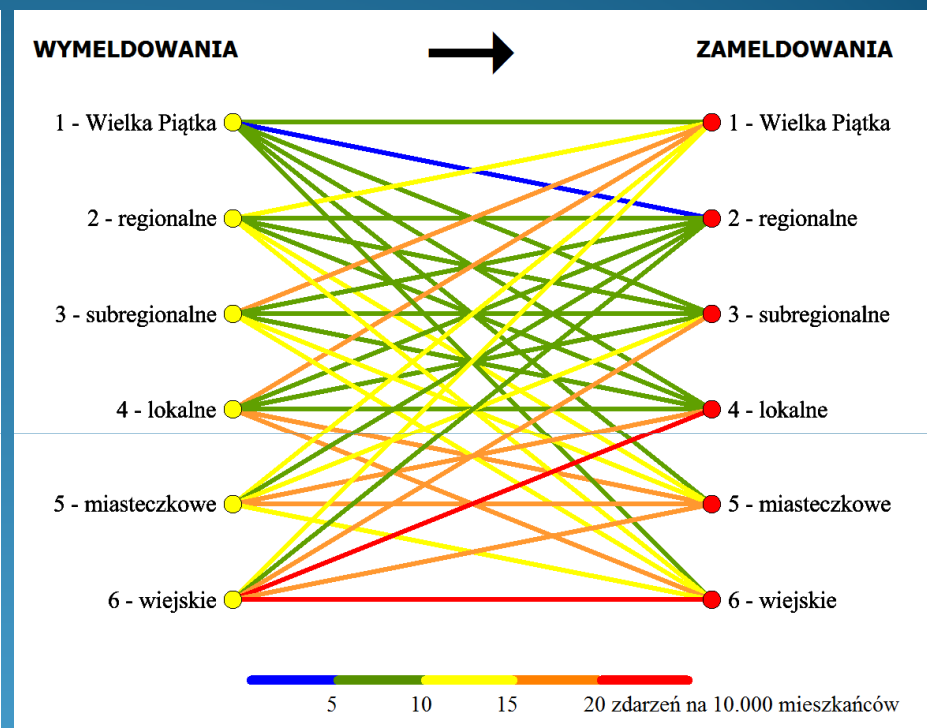
- macierz zredukowana do 151 obszarów funkcjonalnych (FUA – pominięcie suburbanizacji) oraz 6 kategorii gmin (hierarchia osadnicza, poziom urbanizacji i metropolitalności)
- słaba, erodowana hierarchiczność migracji wewnętrznych (np. lokalne-Wielka Piątka z pominięciem szczebli pośrednich)
- wyraźniejsza dominacja-podległość na wyższych szczeblach
- częstszy kierunek dół-góra

KIERUNKI MIGRACJI WEWNĘTRZNYCH WEDŁUG KATEGORII FUNKCJONALNYCH GMIN

WZGLĘDEM OBSZARÓW ŹRÓDŁOWYCH

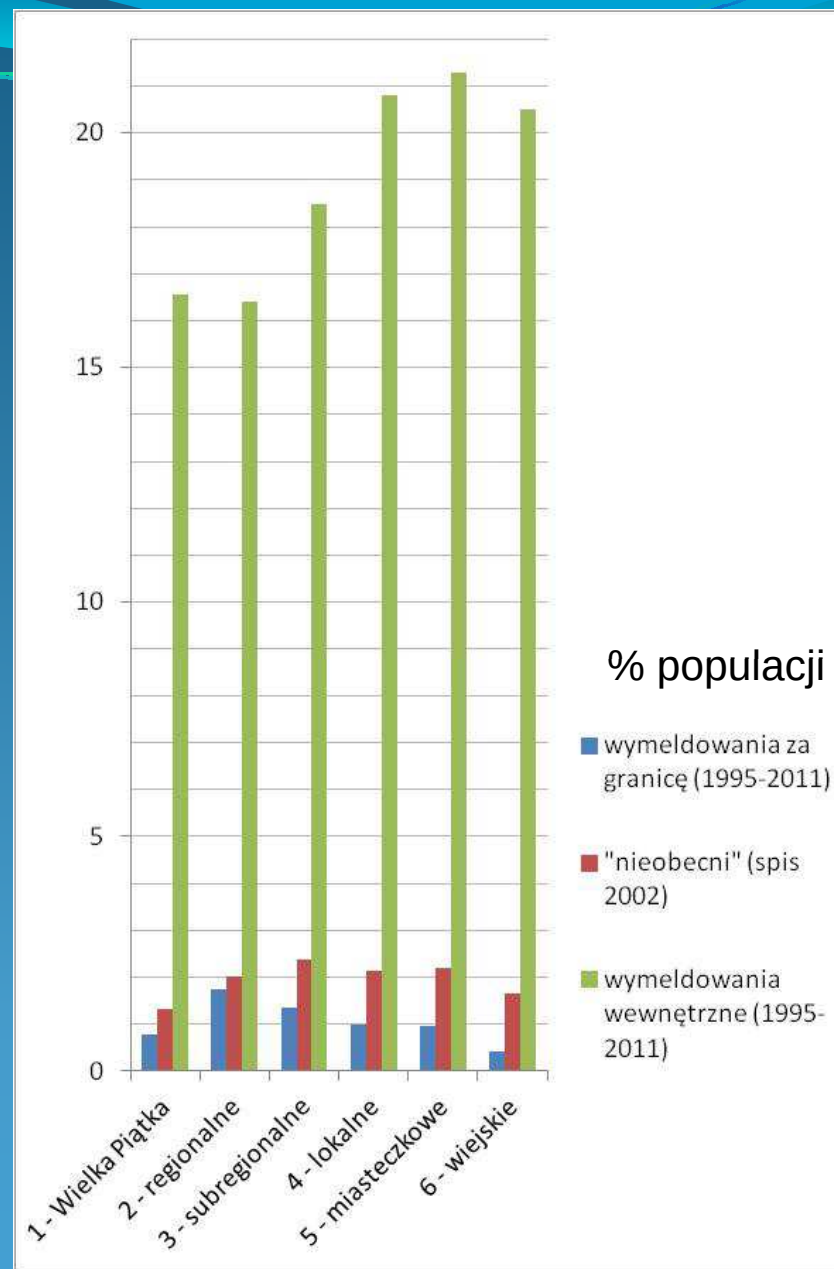
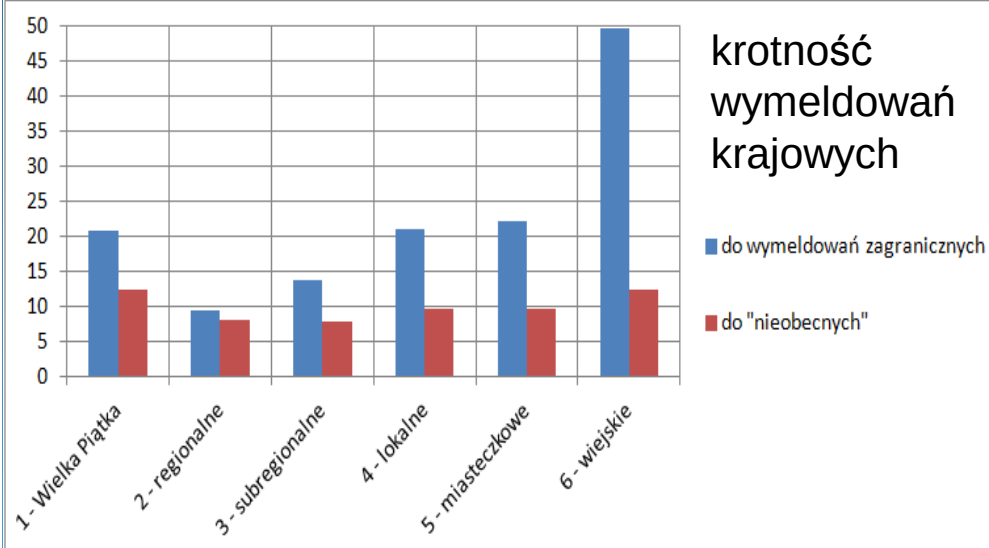
WZGLĘDEM OBSZARÓW DOCELOWYCH

- słaba, erodowana hierarchiczność migracji wewnętrznych (np. lokalne-Wielka Piątka z pominięciem szczebli pośrednich)
- wyraźniejsza dominacja-podległość na wyższych szczeblach
- silniejszy kierunek dół-góra

MIGRACJE WEWNĘTRZNE A ZAGRANICZNE

- wzrost mobilności wewnętrznej wprost proporcjonalnie do wzrostu peryferyjności
- największe odsetki „nieobecnych” w mniejszych miastach
- największe różnice w „skrajnych kategoriach”

MIGRACJE WEWNĘTRZNE A ZAGRANICZNE

TYPOLOGIA MOBILNOŚCI:

A: $w > 110\%$, $z > 15\%$

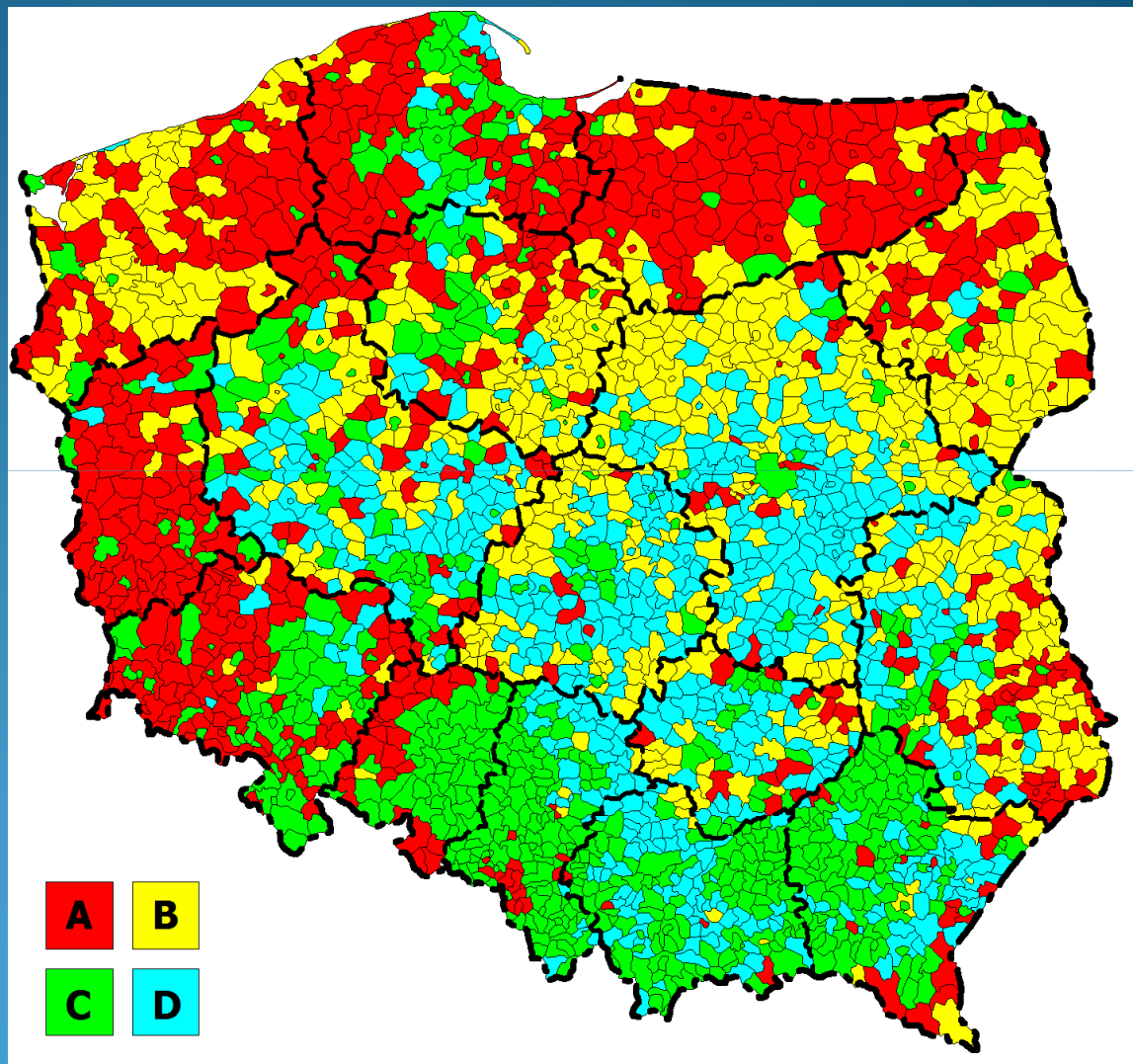
B: $w > 110\%$, $z < 15\%$

C: $w < 110\%$, $z > 15\%$

D: $w < 110\%$, $z < 15\%$

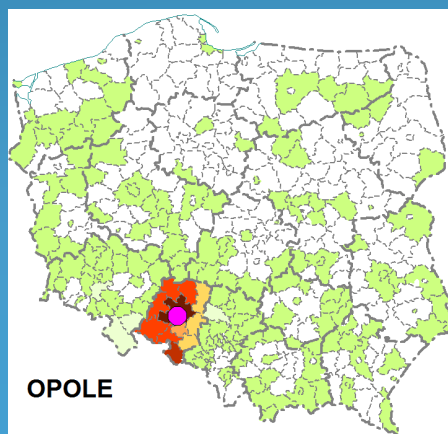
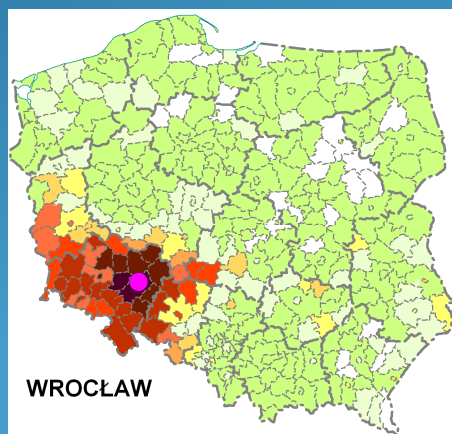
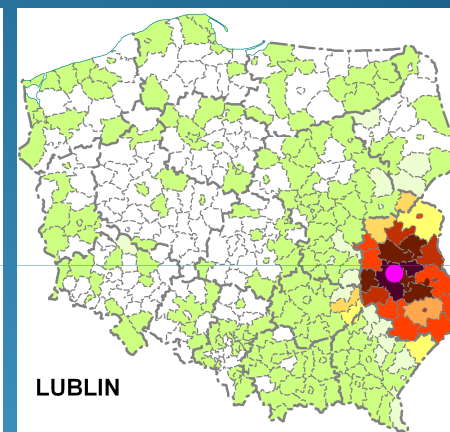
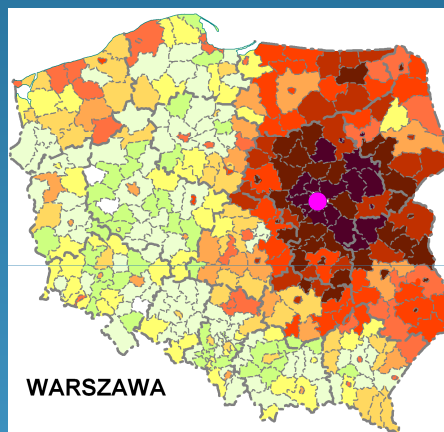
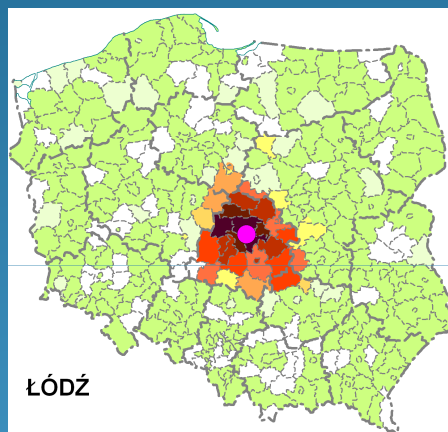
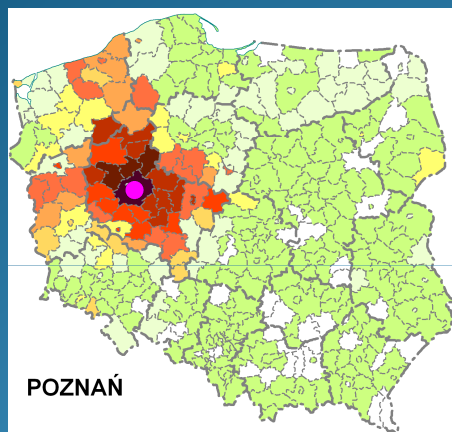
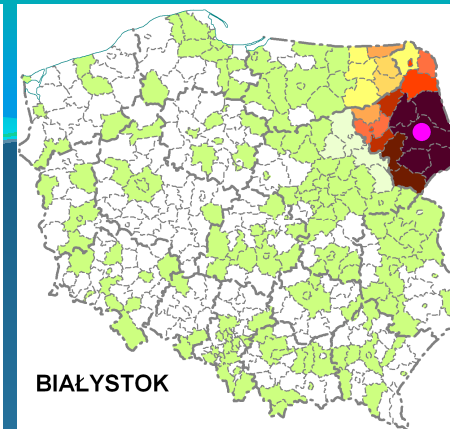
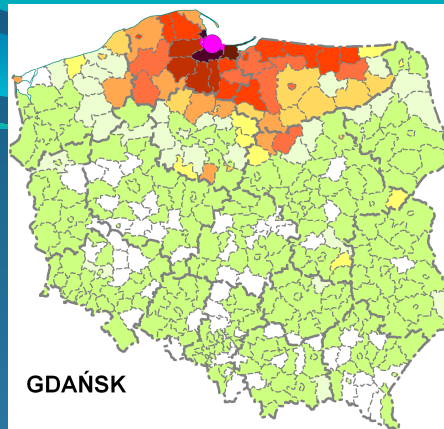
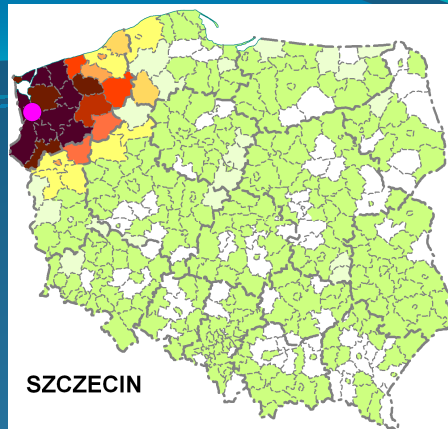
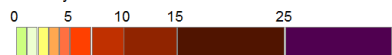
w – wewnętrzne

z – zagraniczne

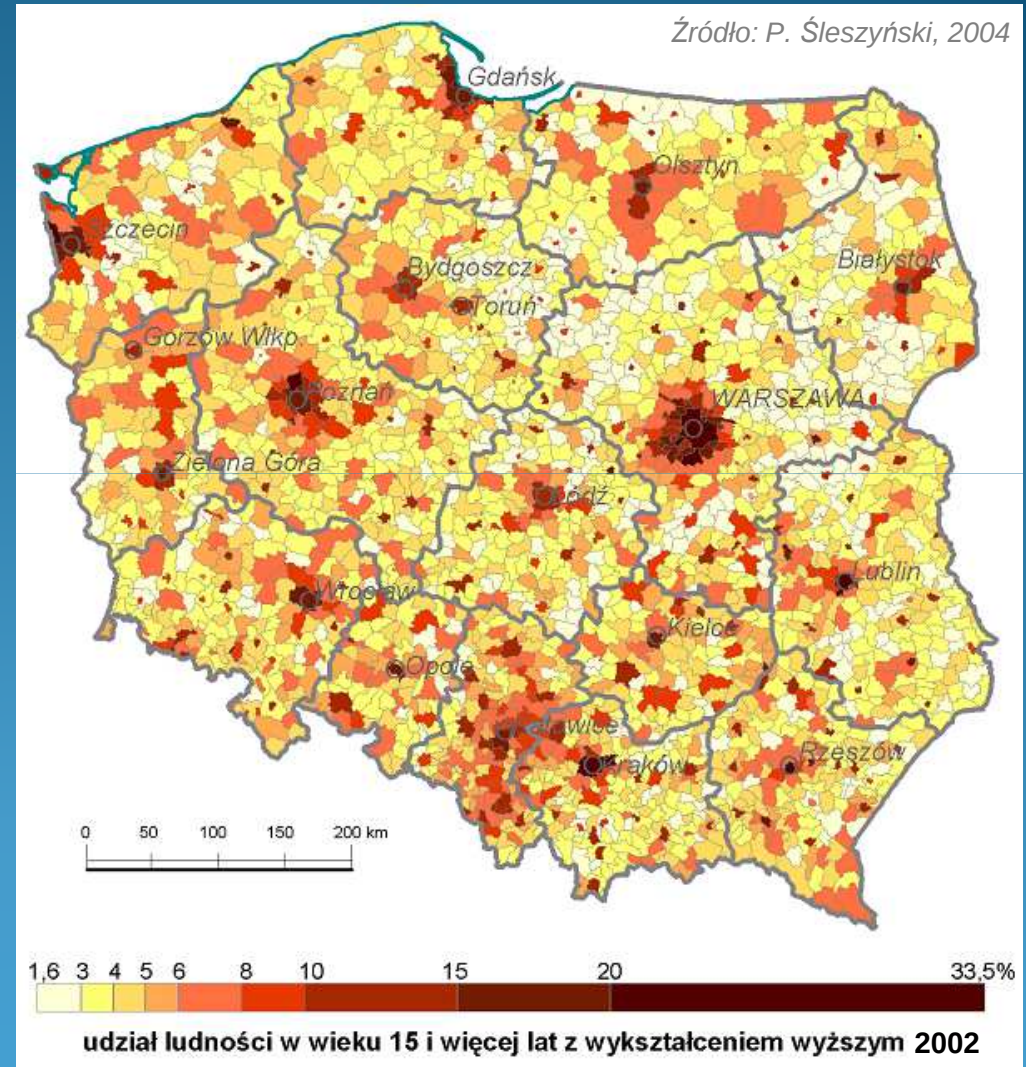
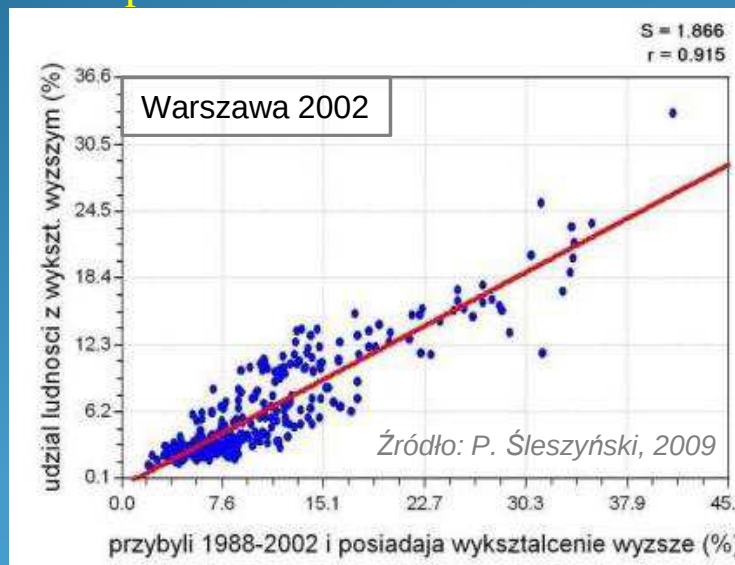
ZLEWNIE MIGRACYJNE (2006)

na 10 tys. mieszkańców

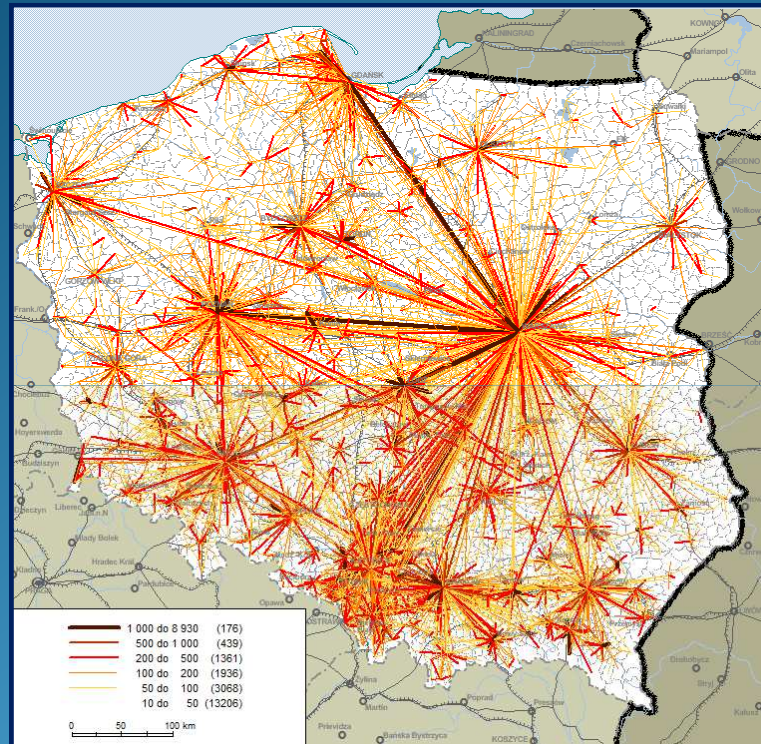
RELOKACJA ZASOBÓW PRACY – WEWNĘTRZNY DRENAŻ MÓZGÓW

Wyraźne jest wypłukiwanie ("wysysanie") zasobów, głównie ludzkich. Następuje wewnętrzny drenaż, a ruch migracyjny jest skierowany bezpośrednio do stolicy, z pominięciem niższych szczebli hierarchicznego układu osadniczego. W odległości około 70-90 km od centrum Warszawy tworzy się koncentryczny pierścień gmin o najniższym udziale mieszkańców z wykształceniem wyższym, klasyczny tzw. **cień metropolii**.

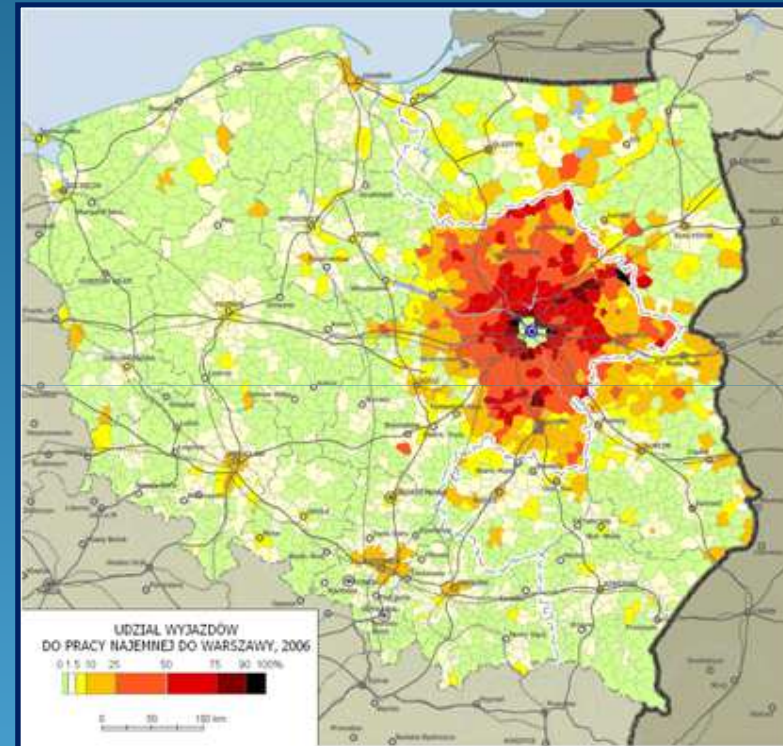

POLARYZACYJNY MODEL ROZWOJU: DOJAZDY DO PRACY, SILNY POPYT NA PRACĘ

Kierunki przepływów wahałowych
(dziennych i tygodniowych)

Udział Warszawy

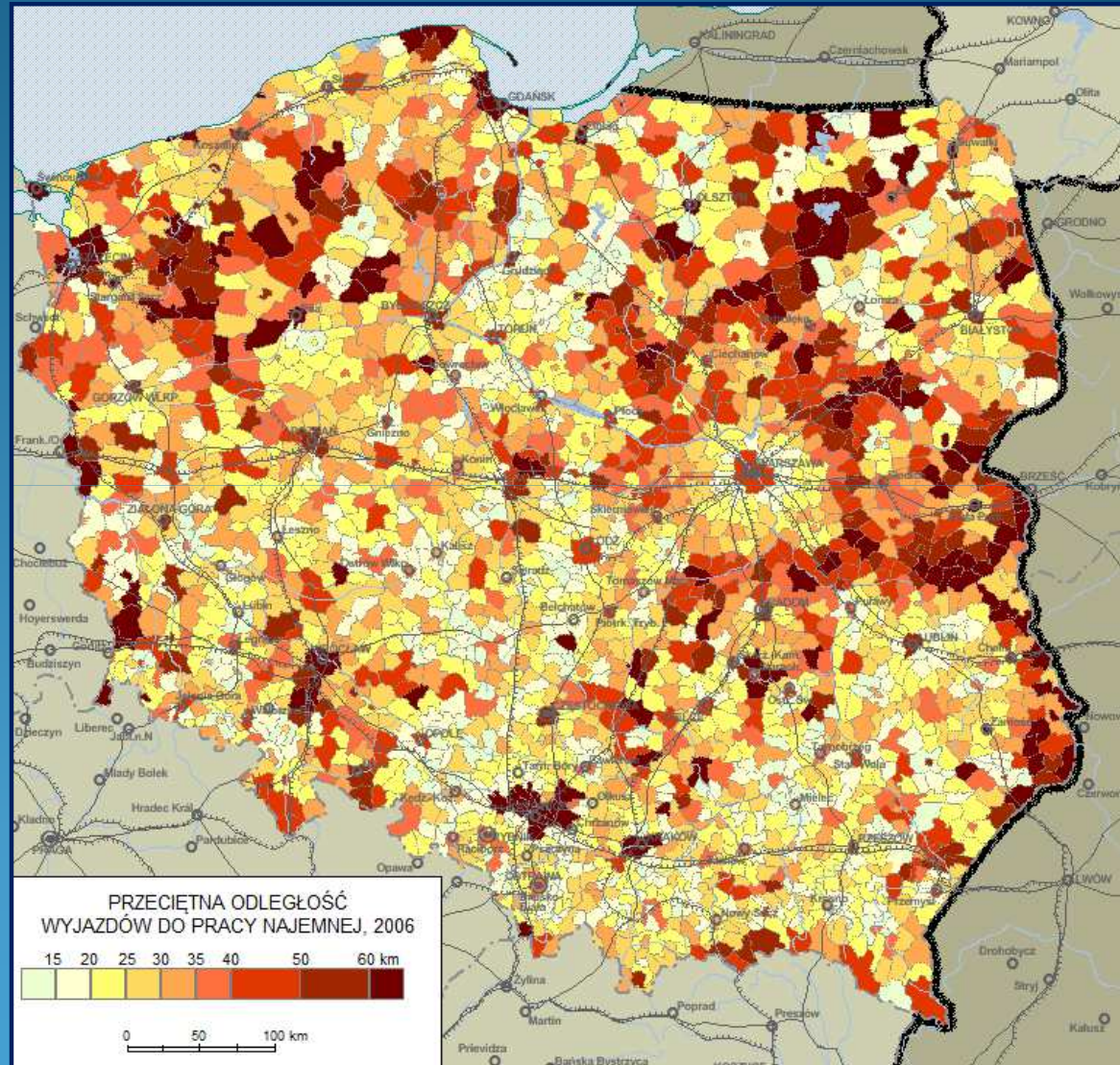
Źródło: P. Śleszyński, 2012

- Zjawisko substytucji migracji osiedleńczych dojazdami do pracy
- Silna dominacja Warszawy
- Dość wyraźna hierarchia: Warszawa-ośrodki regionalne-subregionalne

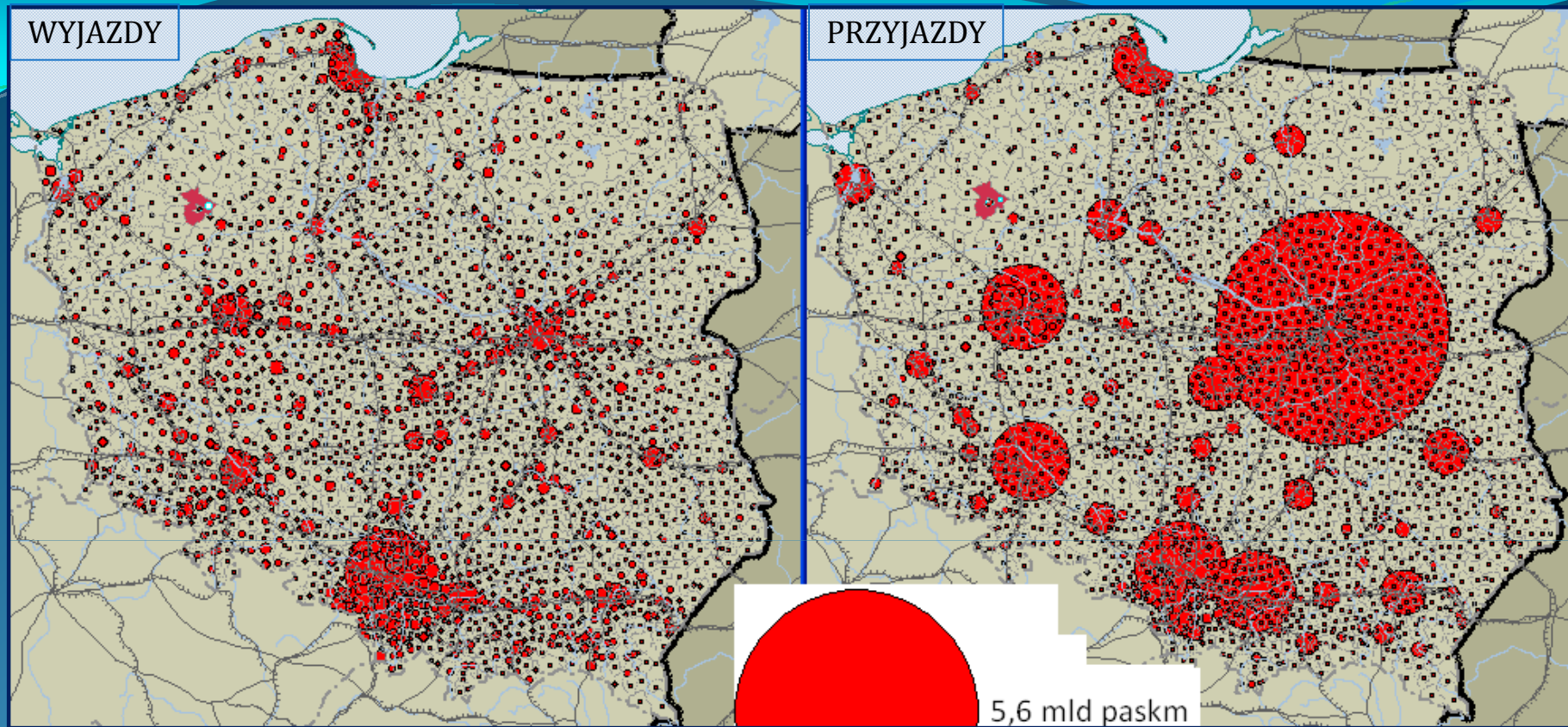
POLITYKA SPOŁECZNA I REGIONALNA

DYLEMATY:

- czy jest to korzystne (jest praca)?
- czy jest to niekorzystne (nie ma pracy na miejscu i trzeba daleko dojeżdżać)?
- czy dojazdy wpisują się w polaryzacyjny czy dyfuzyjny model rozwoju?
- czy koszty dojazdów (ekonomiczne, społeczne, środowiskowe) równoważą ich korzyści?

ROCZNA PRACA PRZEWOZOWA

- Roczna pracę przewozową dojazdów do pracy w skali kraju można szacować na około 40-50 mld osobokilometrów (J. Burnewicz całość przewozów pasażerskich w 2005 r. szacował na 200 mld paskm).
- Koszt czasu przy prędkości 60 km/h - 25-30 mld zł (straty z powodu kongestii w aglomeracji warszawskiej - 1,2-2,0 mld zł).
- Transfery finansowe wynagrodzeń - w dużym przybliżeniu około 105 mld zł.
- Koszty społeczne i środowiskowe (?)

MIGRACJE A EKONOMIA

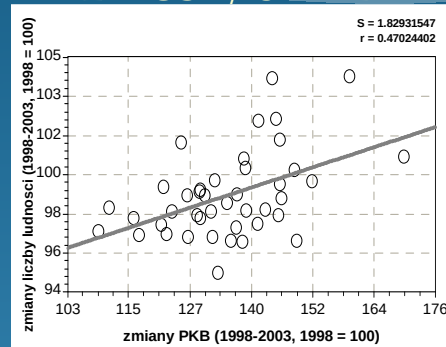
ZMIANY PKB (1998-2003) A ZJAWISKA DEMOGRAFICZNE I SPOŁECZNE

Przed akcesją z UE miały miejsce współwystępowania:

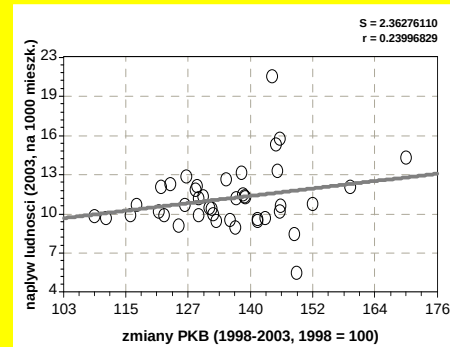
- wzrostu PKB wraz z przyrostami ludności, w tym napływu
- spadku PKB wraz z bezrobociem i odpływem ludnościowym (zależność z odpływem była silniejsza, niż w przypadku napływu).
- przyrost PKB wraz z koncentracją osób z wyższym wykształceniem oraz z ludnością w wieku produkcyjnym.
- współwystępowania z wskaźnikami ruchu naturalnego (urodzenia, zgony, małżeństwa) - niejednoznaczne.

Źródło: Śleszyński 2006

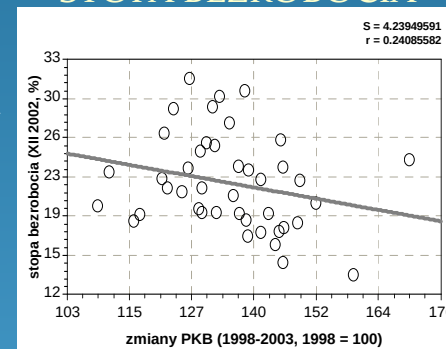
PRZYROST / UBYTEK

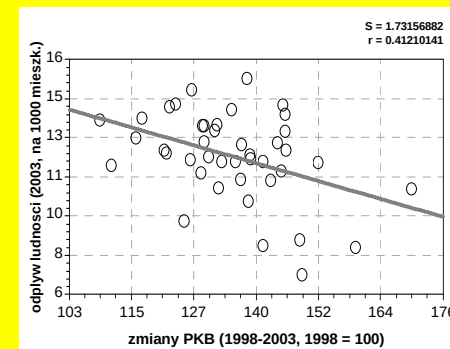
NAPŁYW

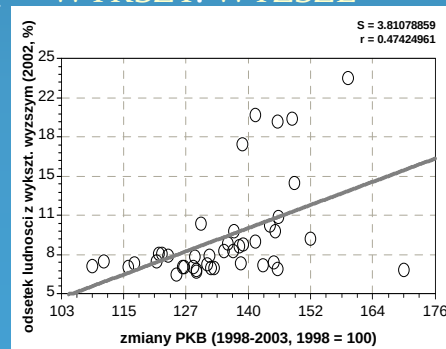
STOPA BEZROBOCIA

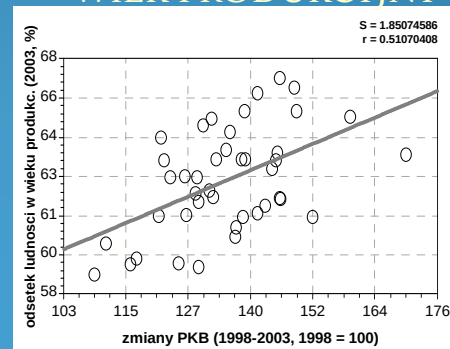
ODPŁYW

WYKSZT. WYŻSZE

WIEK PRODUKCYJNY

PODSUMOWANIE: PROBLEMY DO ROZWIĄZANIA

1. Zagadnienie migracji nie będzie dobrze rozpoznane, dopóki nie będą one rzetelnie zdefiniowane i policzone.

➡ Jak doprowadzić do stworzenia miarodajnego i wyczerpującego systemu rejestracji zdarzeń?

2. Na podstawie istniejących danych można wnioskować o wyraźnych prawidłowościach geograficznych i dość wyraźnych prawidłowościach funkcjonalnych, związanych z charakterem gmin.

➡ Jak różnicować politykę regionalną i społeczną oraz ogólnie politykę rozwoju w warunkach różnego odpływu i salda migracyjnego?

3. Współczesne decyzje emigracyjne są wybitnie uwarunkowane czynnikami ekonomicznymi (uniwersalne dążenie człowieka do poprawy losu). Poziom odpływu krajowego i zagranicznego oraz dojazdów jest (może być) wzajemnie substytuowany (zastępowalny).

➡ Jak równoważyć rynki pracy i jakość życia w warunkach polaryzacji społeczno-gospodarczej i obowiązującego modelu rozwoju?

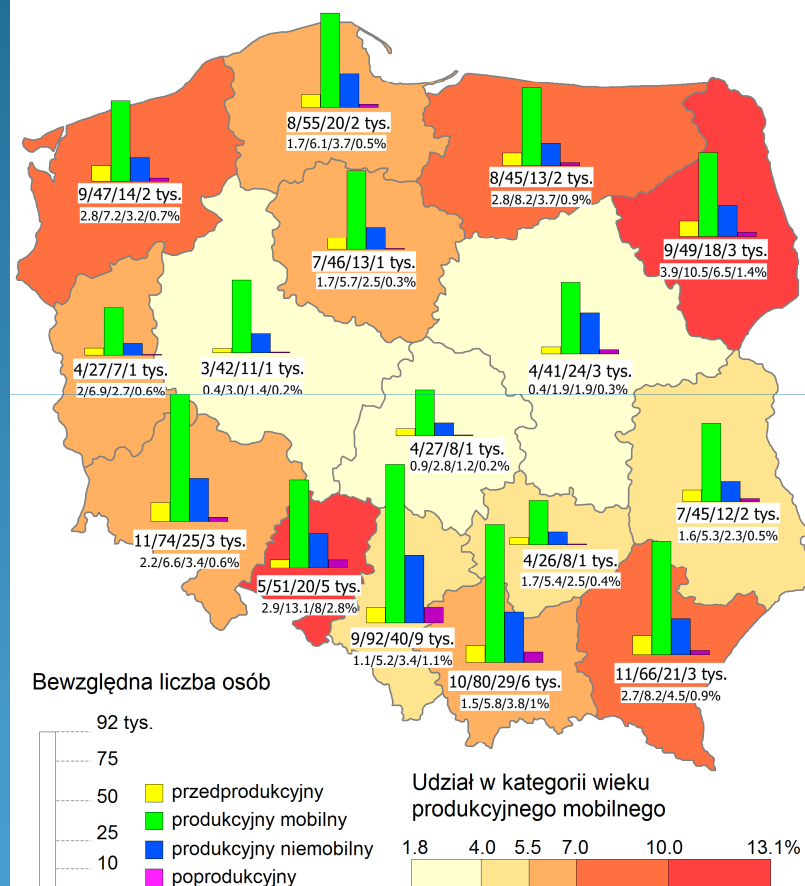
Dziękuję za uwagę

dr hab. prof. PAN Przemysław Śleszyński
Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN
ul. Twarda 51/55, 00-818 Warszawa
tel. (22) 6978824, 6978822
e-mail: psleszyn@twarda.pan.pl

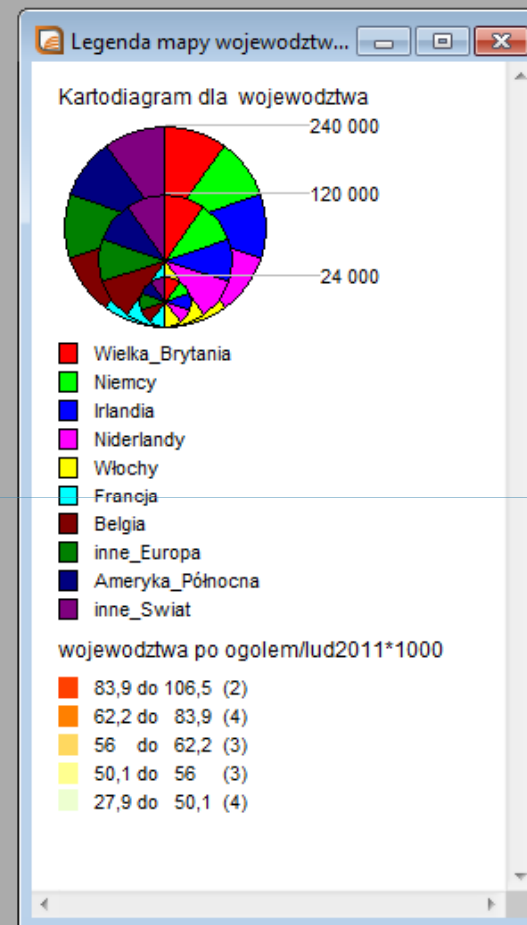
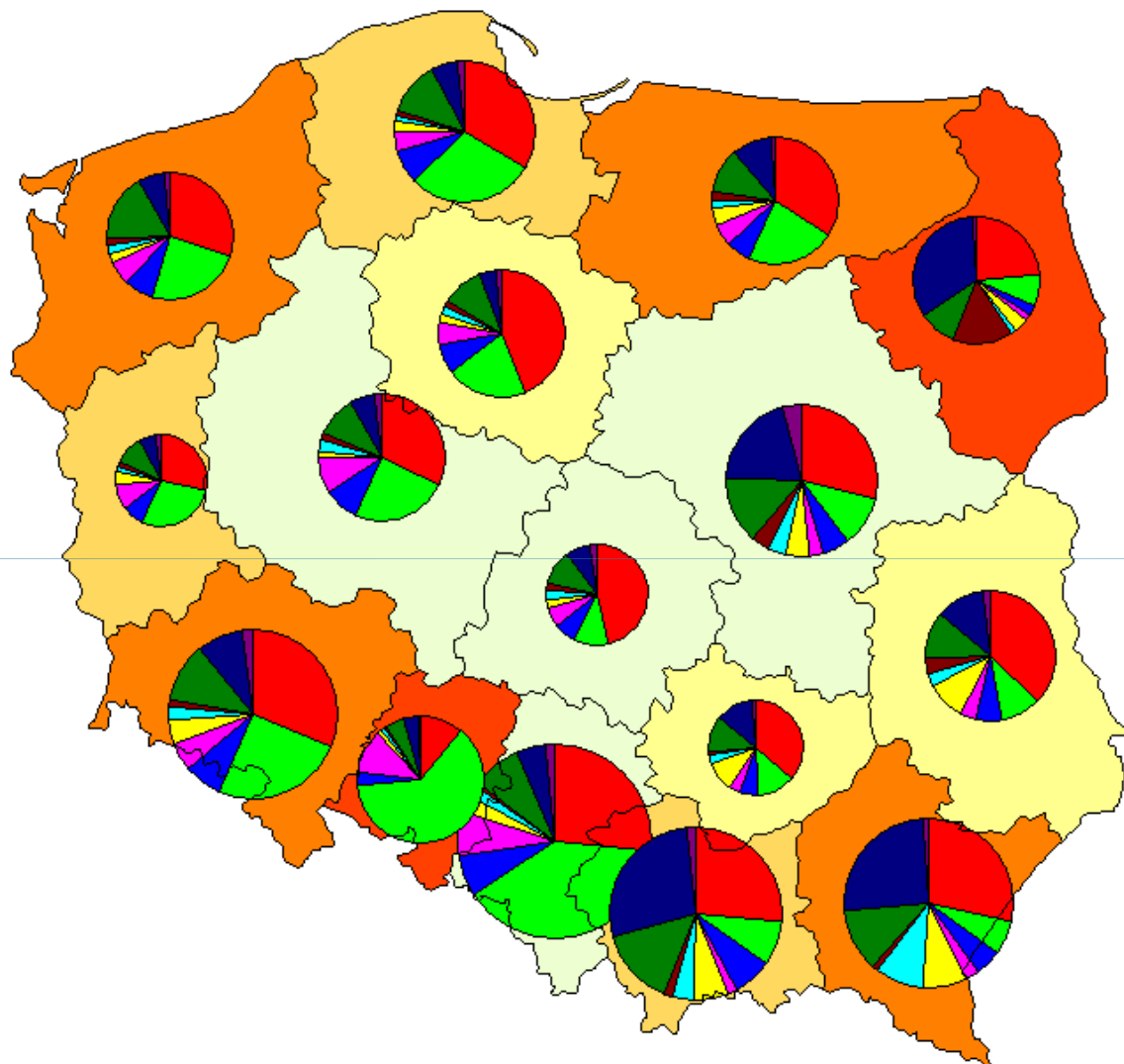
MIGRACJE ZAGRANICZNE NSP 2011

DANE NSP 2011	Liczba (tys.)
Liczba ludności faktycznie zamieszkałej B (rejestracja bieżąca, 31.12.2010)	38 200
Liczba ludności faktycznie zamieszkałej F (NSP, 31.03.2011)	38 501
Liczba ludności rezydującej R (NSP, 31.03.2011)	37 244
Różnica pomiędzy F a B	301
Różnica pomiędzy R a B	-956
Różnica pomiędzy R a F	-1 257

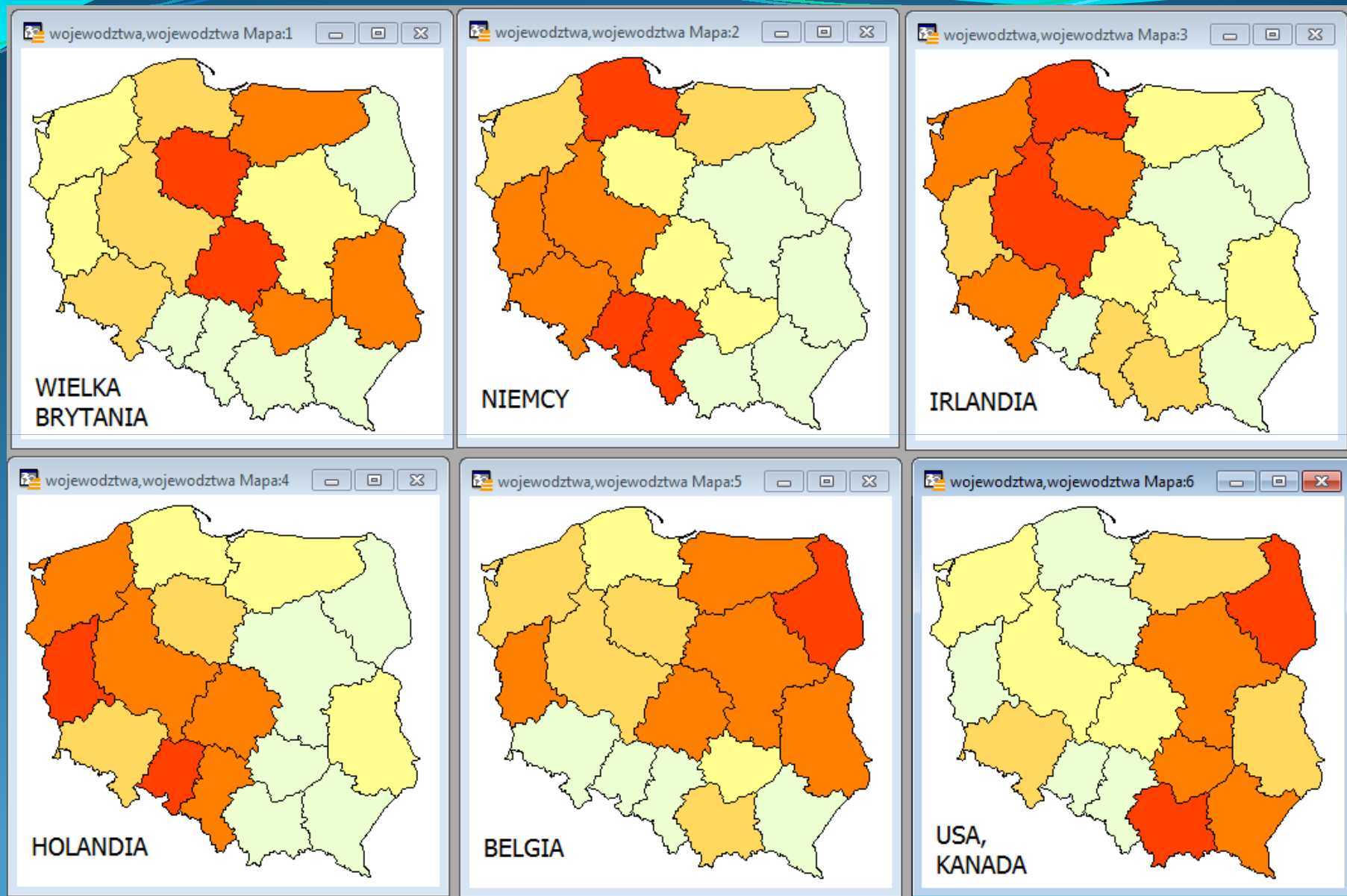
Różnice pomiędzy liczbą i udziałem osób zameldowanych a rezydentnych według Narodowego Spisu Powszechnego 2011

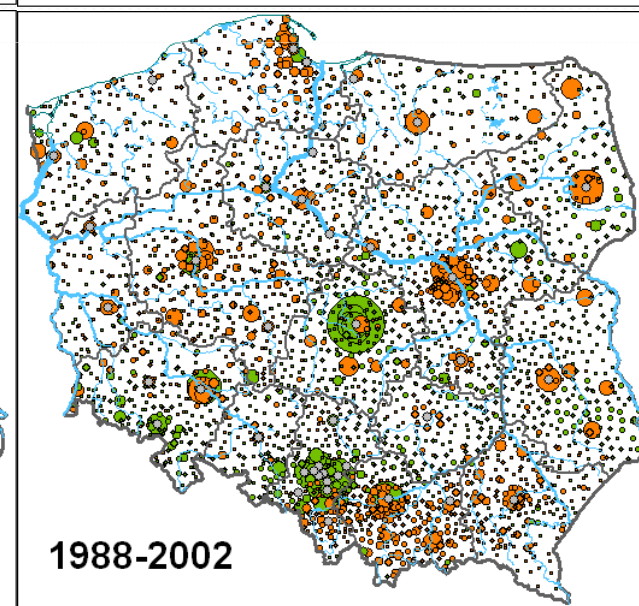
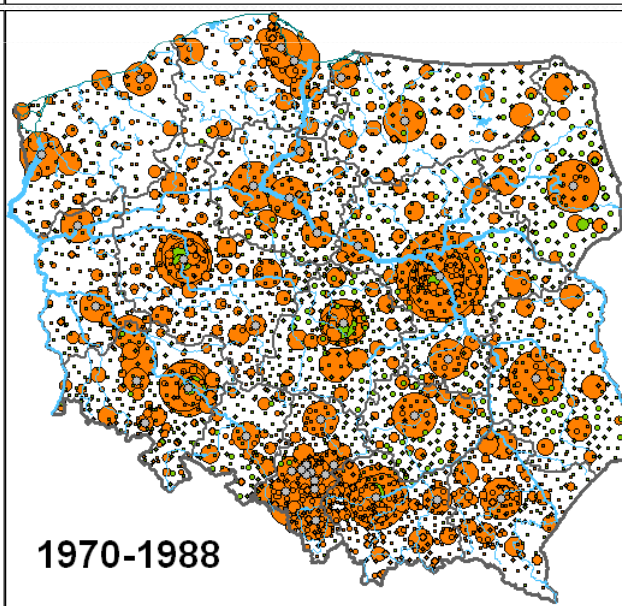
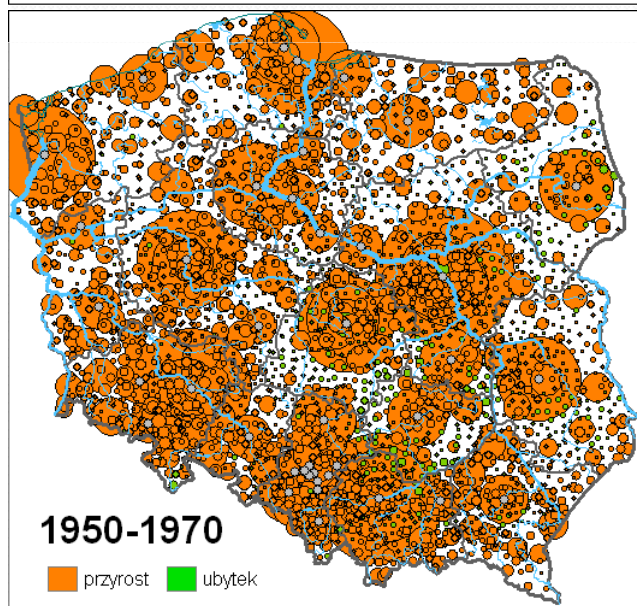
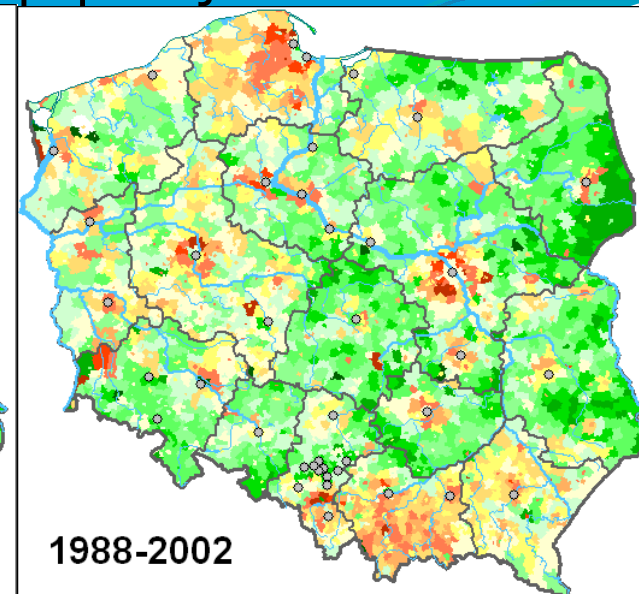
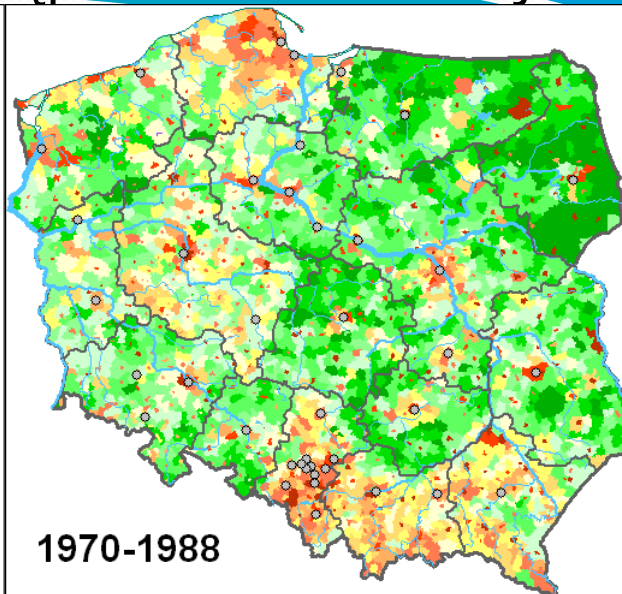
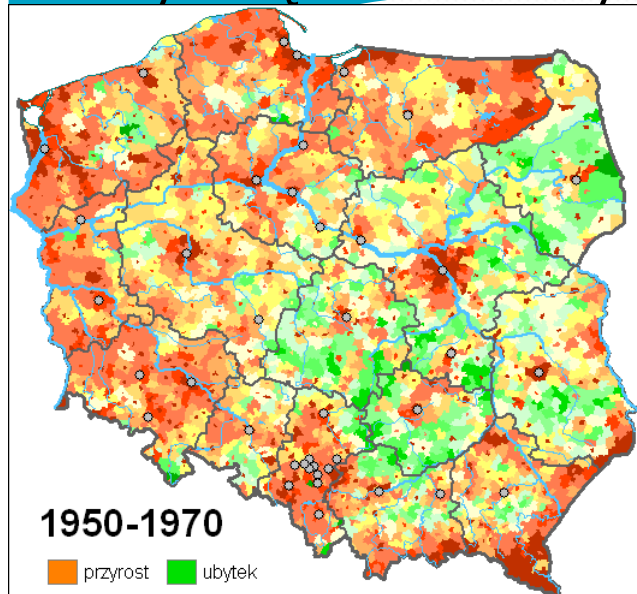
MIGRACJE ZAGRANICZNE NSP 2011

MIGRACJE ZAGRANICZNE NSP 2011

Zmiany natężenia oraz występowania koncentracji i depopulacji

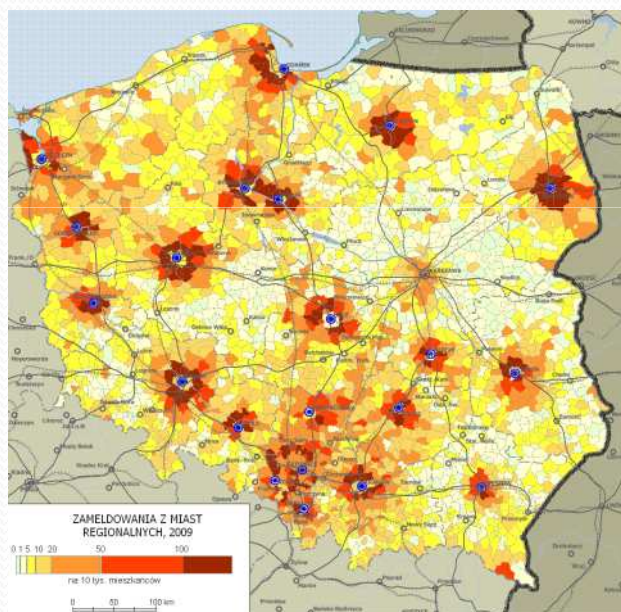
- rozwój demograficzny „Ziem Odzyskanych”
- industrializacja i urbanizacja

- osłabienie przyrostu ludności,
- wzrost mniejszych ośrodków
- pogłębienie depopulacji

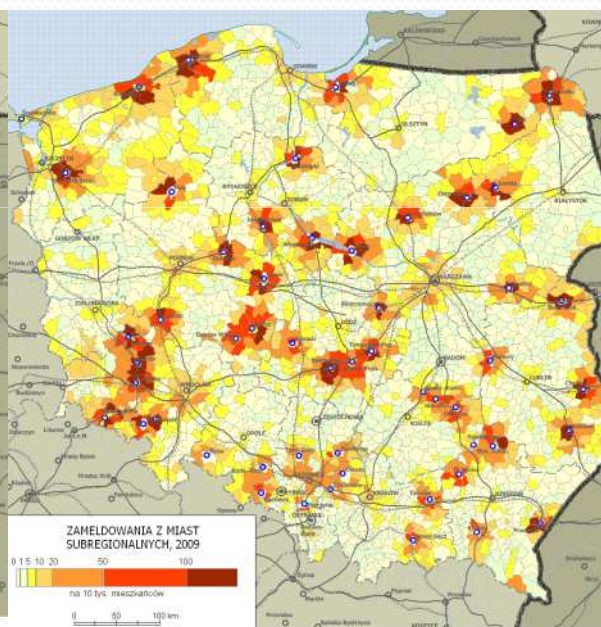
- ograniczenie mobilności
- utrzymanie depopulacji
- różnicowanie wzrostu metropolii

WEWNĘTRZNA DEKONCENTRACJA UKŁADÓW ZURBANIZOWANYCH

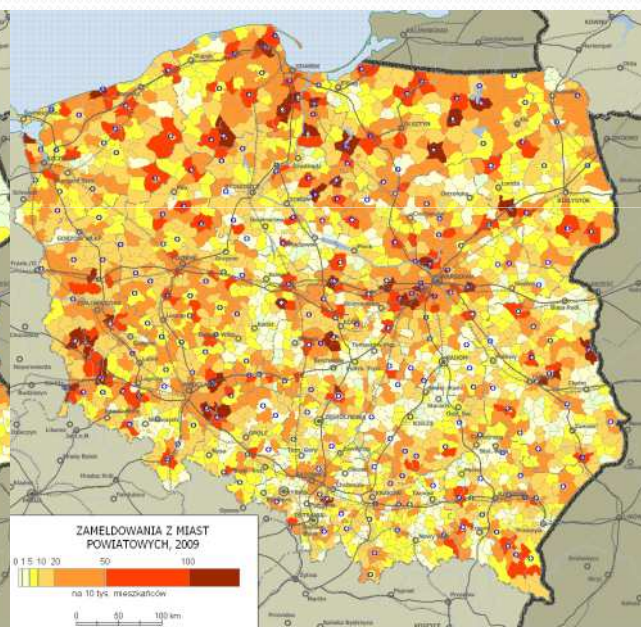
OŚRODKI
REGIONALNE

OŚRODKI
SUBREGIONALNE

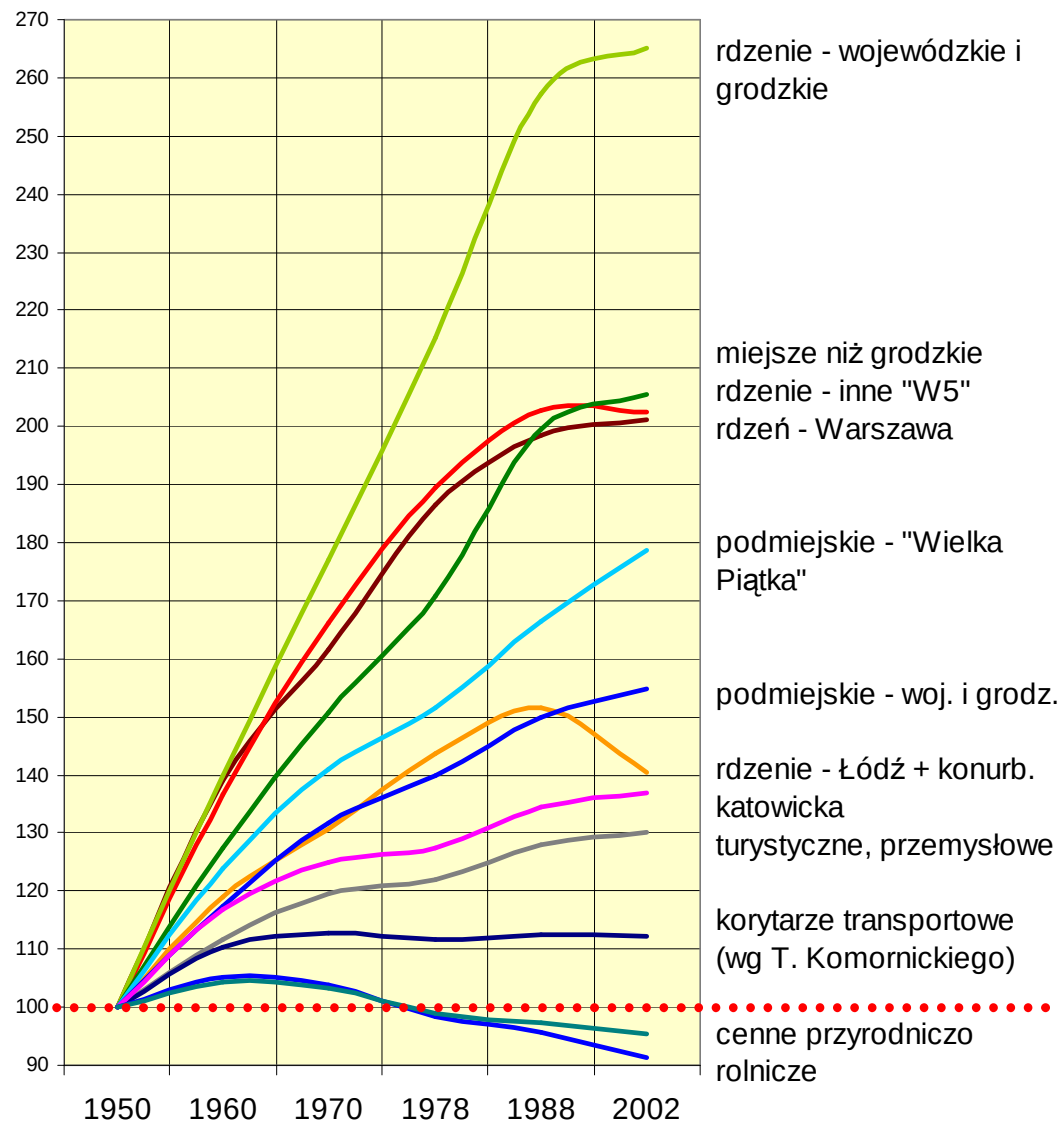

OŚRODKI
LOKALNE (POWIATOWE)

Źródło:
Śleszyński
2011

DYNAMIKA DEMOGRAFICZNA OBSZARÓW O RÓŻNEJ SPECYFICE FUNKCJONALNEJ

- zahamowanie wzrostu rdzeni miejskich przy kontynuacji wzrostu stref podmiejskich (zmiana stadium urbanizacji)
- depopulacja obszarów typowo rolniczych i cennych przyrodniczo
- **brak aktywizacji demograficznej korytarzy transportowych (fiasko koncepcji węzłowo-pasmowej)**
- charakterystyczna koincydencja dynamiki ludnościowej miast „Wielkiej Piątki” i Warszawy – prawidłowości rozwoju policentrycznego